

FJÁRMÁLATÍÐINDI

TÍMARIT UM EFNAHAGSMÁL

GEFIÐ ÚT AF HAGFRÆÐIDEILD
LANDSBANKA ÍSLANDS

RITSTJÓRI: JÓHANNES NORDAL

JÚLÍ — DESEMBER 1960

Um endurskipulagningu sjávarútvegsins	79
Efnahagsáhrif varnarliðsins	83
Greiðslujöfnuður árið 1959	89
Framleiðsla og fjárfesting 1959	97
Inngangur	97
Heildarframleiðsla	97
Landbúnaður	98
Útgerð og sjávarvöruiðnaður	101
Iðnaðarframleiðsla	105
Raforkuframleiðsla	106
Fjárfesting	107
Landbúnaður	107
Útgerð	109
Aukning skipastólsins	109
Raforkumál	110
Opinberar framkvæmdir	111
Húsbyggingar	112
Þróun íbúðabygginga árin 1955—1959	113
Störf Alþingis	116
Fréttapættir	127
Utanríkisviðskipti	127
Gjaldeyrisstaða bankanna	131
Viðskiptasamningar	131
Úr skýrslu Efnahagssamvinnustofnunar Evrópu um Ísland	133
Útgerð og aflbrögð	135
Landbúnaður	137
Vaxtakjör	138
Útlánsvextir banka erlendis	139
Verðlagsmál	140
Peningamálin 1959	141
Peningamarkaðurinn	142
Gengisskráning	147
Tölur	128—155
Inn- og útflutningur eftir mánudum	128
Útflutningur helztu vöruflokka	128
Viðskipti við einstök lönd í millj. kr.	129
Viðskipti við einstök lönd í hlutfallstölum (%)	130
Gjaldeyrisstaða bankanna	132
Fiskafli, sundurliðaður á togara og báta mánaðarlega	135
Fiskafli, skipt á fisktegundir	136
Hagnýting fiskafllans	138
Framleiðsla og sala mjólkurafurða	138
Vísitala framfærslukostnaðar	140
Vísitala byggingarkostnaðar	140
Húsaleiguvisitala	140
Lánveitingar fjárfestingarlánastofnana 1955—1959	141
Heildarútlán fjárfestingarlánastofnana í árslok 1955—1959	141
Skipting nýrra lánveitinga fjárfestingarlánastofnana eftir atvinnugreinum 1955—1959	142
Innlán og útlán Söfnunarsjóðs og innlánsdeilda kaupfélaga	142
Yfirlit úr reikningum banka og sparisjóða	143
Úr reikningum Seðlabankans	144
Úr reikningum viðskiptabanka og sparisjóða	145
Efnahagsreikningar Seðlabankans 148, 149	149
Efnahagsreikningar viðskiptabankanna	150, 151
Gengisskráning hjá Landsbanka Íslands, Seðlabankanum	152—155

Um endurskipulagningu sjávarútvegsins

I.

Pær upplýsingar, sem þegar liggja fyrir, benda eindregið til þess, að þróun efnahagsmála hafi orðið sæmilega hagstæð í flestum greinum á árinu 1960. Með gengisbreytingunni og hinum viðtæku aðgerðum, sem henni fylgdu, tókst að koma á nauðsynlegu jafnvægi í gjaldeyrismálum, jafnframt því sem viðskiptafrelsi var aukið stórlega. Og sá halli, sem orðið hefur á greiðslujöfnuðinum, hefur ekki verið meiri en hann hlaut óhjákvæmilega að verða vegna hins geysilega innflutnings fiskiskipa, sem varð miklu meiri en á nokkru ári öðru, síðan rétt eftir lok styrjaldarinnar, þegar verið var að endurbyggja flotann eftir langvarandi stöðnun og tjón stríðsáranna.

Einn alvarlegan skugga hefur þó borið á þjóðarbúskapinn á árinu, en það eru örðugleikar sjávarútvegsins, sem mjög hafa ágerzt síðustu mánuðina. Orsakir þeirra eru öðru fremur hin miklu áföll, sem útgerðin hefur orðið fyrir: fyrst verðfall á mjöli og lýsi, síðan aflatregða á síldveiðum og loks einstakt

aflaleysi hjá togaraflotanum. En rekstrarörðugleikar sjávarútvegsins eiga sér þó einnig aðrar og miklu dýpri rætur: í óheilbrigðum fjárhag útgerðarfyritækja og vinnslustöðva og í margs konar óhagkvæmni í rekstri, sem hvort tveggja hefur þróast í skjóli verðbólgu og uppbótakerfis á undanförunum árum. Áföllin, sem sjávarútvegurinn hefur orðið fyrir, hafa hins vegar orðið til þess að leiða þessa veikleika enn skýrar í ljós. Og þess vegna hafa menn líka gert sér betur grein fyrir því en ella, að tilgangslaust er að bregðast við þessum vandamálum með kákaðgerðum, sem væru til þess eins fallnar að bæta úr um skamma stund. Í stað þess verður að hefjast handa um að endurskipuleggja sjávarútveginn, fjárhag hans og rekstur á traustum og heilbrigðum grundvelli, svo að hann geti gegnt hlutverki sínu sem helzti burðarás hins íslenska hagkerfis.

II.

Eitt þeirra verkefna, sem hér hlýtur að blasa fyrst við, er að koma fjárhag

útgerðarfyrirtækja í viðunandi horf, svo að þau geti haldið áfram eðlilegum rekstri. En meginvandamálið í þessum efnum er skortur á rekstrarfé, sem á sér fyrst og fremst tvær orsakir. Annars vegar hefur þrálát verðbólga étið upp lausafé fyrirtækjanna og gert þau sífellt háðari bankalánum til að halda rekstrinum gangandi. Hins vegar hefur á undanförunum árum verið um að ræða mikla fjárfestingu, sem hvorki hefur verið hægt að fá eðlileg löng lán til né að greiða af fjármagnsmyndun fyrirtækjanna sjálfra. Afleiðingin hefur því orðið sú, að rekstrarfé þeirra hefur bundizt í þessum framkvæmdum, en í staðinn hafa þau safnað miklum lausaskuldum, einkum í bönkum, og hafa þær íþyngt rekstrinum stórlega.

Þessi mikla skuldasöfnun sjávarútvegsins í bönkunum hefur átt sér stað í skjóli uppbóta- og styrkjastefnunnar, sem dregið hefur úr öllu aðhaldi bankanna um ráðstöfun fyrirtækja á lánsfé. Stefna ríkisvaldsins í þessum málum miðaðist við það eitt að halda atvinnuvegunum gangandi frá degi til dags með einhverjum ráðum. Hitt varð útundan, að hugsa um hagkvæmni í rekstri og fjárfestingu, enda var afkoma fyrirtækja ekki síður komin undir duttlungum uppbótakerfisins heldur en því, hverjum raunverulegum verðmætum þau skiluðu í þjóðarbúið. Við slíkar aðstæður hlaut það að vera eftir-sóknarvert að safna skuldum í bönk-

unum og festa fjármagnið jafnóðum í eignum, sem verðbólgan hækkaði í verði frá ári til árs. Þannig hélt þessi þróun áfram í skjóli verðbólgunnar annars vegar og aðhaldsleysis styrkjastefnunnar hins vegar.

III.

Nú er hins vegar svo komið eftir stefnubreytingu þá, sem átti sér stað á síðasta ári, að augljóst er, að koma verður fjárhag fyrirtækja þeirra, er sjávarútveg stunda, á nýjan grundvöll, ef þau eiga að geta starfað eðlilega og styrkjalaust á tímum stöðugs verðlags. Til þess að stuðla að lausn þessa vandamáls, gaf ríkisstjórnin skömmu eftir áramótin út bráðabirgðalög um nýja lánaflokka við stofnlánadeild sjávarútvegsins í þeim tilgangi að breyta allmiklu af skuldum sjávarútvegsins til skamms tíma í löng lán.

Fyrirkomulag þessara lánveitinga verður í aðalatriðum þannig, að stofnlánadeildin lánað fyrirtækjum út á eignir þeirra, enda gangi lánsféð til þess að greiða stuttar skuldir fyrirtækjanna og þá fyrst og fremst í bönkunum. Hér er með öðrum orðum verið að lána út á framkvæmdir undanfarinna ára, sem þá fengust ekki löng lán til, en voru í þess stað greiddar með lausaskuldasöfnun.

Ef með þessu móti er hægt að lækka verulega stuttar skuldir fyrirtækja,

ætti það að leysa úr þeim miklu greiðsluvandræðum, sem fjöldi útgerðarfyrirtækja á nú við að stríða. Hins vegar leysir þetta ekki vanda þeirra, nema þau séu nægilega efnum búin til þess að eiga veðsetjanlegar eignir fyrir lánum þeim, sem þau þyrftu að fá. Fyrirtæki, sem ekki geta fengið nægilega hátt lán úr stofnlánadeild, verða því að finna aðra lausn mála sinna, t. d. með öflun nýs hlutafjár eða samningum við lánardrottna.

Áður en lán eru veitt úr stofnlánadeildinni, er nauðsynlegt, að fullkomnar upplýsingar liggi fyrir um fjárhag lántakenda, svo að hægt sé að tryggja, að lánsfé nýtist sem best og komi að tilætluðum notum. Er ætlunin, að komið verði á í þessum tilgangi betra eftirliti en áður hefur tíðkast um slíkar lánveitingar hér á landi.

IV.

Af því, sem nú hefur verið sagt um hinar fyrirhuguðu lánveitingar stofnlánadeildarinnar, er ljóst, að tilgangur þeirra er í rauninni að leysa vandamál, sem skapast hefur að miklu leyti vegna óheilbrigðrar fjármálastefnu fyrirtækja og lánsstofnana á undanförunum árum. Hins vegar verður að leggja megináherzlu á, að hér er ekki verið að stefna að því að veita syndalausn fyrir mistök fortíðarinnar, heldur er megingil-

gangurinn sá að skapa traustan grundvöll fyrir rekstur sjávarútvegsins á komandi árum. Þess vegna verður samtímis þessum nýju lánveitingum að eiga sér stað alger stefnubreyting, er tryggi, að sama sagan endurtaki sig ekki í framtíðinni. En til þess að slík stefnubreyting eigi sér stað, skipta eftirfarandi tvö atriði vafalaust mestu máli.

Í fyrsta lagi verða viðskiptabankarnir að endurskoða útlánareglur sínar og auka eftirlit í því skyni að tryggja, að fé, sem fyrirtækjum er lánað til rekstrar, sé ekki notað til fjárfestingar. Jafnframt verður að reyna að útrýma þeim hugsunarhætti, sem er arfur frá styrkjastefnunni, að öllum fyrirtækjum verði að fleyta áfram í lengstu lög með einhverjum ráðum, þótt ljóst sé, að rekstur þeirra sé á allan hátt óhagkvæmur.

Í öðru lagi er nauðsynlegt, að fjárfestingarlánastarfsemi í þágu sjávarútvegsins sé bæði aukin og endurskipulögð, enda er óhugsandi, að bankarnir geti til lengdar staðið á móti því, að fé sé dregið úr rekstrinum til fjárfestingar, ef fyrirtæki geta ekki á annan hátt aflað fjár til brýnna framkvæmda. Jafnframt skiptir það miklu máli, að sú fjárfestingarlánastarfsemi, sem þegar á sér stað í þágu sjávarútvegsins, sé samræmd og lagt sé kapp á að meta sem best, hverjar framkvæmdir séu hagkvæmastar, áður en lán er veitt.

V.

Hér að framan hefur aðeins verið vikið að einum þætti í rekstri útgerðarfyrtækja, fjármálunum, og rætt um þær leiðir, sem ætlunin er að fara til umbóta í þeim efnum. Önnur verkefni, ekki síður mikilvæg, biða úrlausnar á öðrum sviðum, svo sem varðandi nýtingu afla, vörugæði, vinnuafköst o. fl., en þau verða ekki gerð hér að umræðuefni. Hins vegar er athyglisvert, að í þessum efnum er um að ræða vaxandi áhuga fyrir hvers kyns umbótum, enda þótt margt af því sé enn á byrjunarstigi.

Þetta bendir ótvírætt til þess, að sú stefnubreyting, sem átti sér stað með afnámi uppbótakerfisins, sé þegar farin að hafa veruleg áhrif til aukinnar nýtingar og meiri skilnings á hagkvæmni í rekstri, en það er í þeim efnum, sem helzt er að vænta þeirrar aukningar framleiðsluafkasta, sem er undir-

staða bættra lífskjara. Það er því mikilvægt, að launþegar jafnt sem atvinnurekendur leggist á eitt um að endurskipuleggja framleiðsluna í því skyni að auka hagkvæmni og vinnuafköst.

Íslendingar hafa alltof lengi verið reyrdir í haftafjötra og villtir af taumlausum eltingaleik við sjónhverfingar verðbólgunnar. Það, sem áunnizt hefur með því jafnvægi, sem náðst hefur í efnahagsmálum á undanfögnu ári, er að sýna mönnum hinn efnahagslega veruleika aftur í réttu ljósi. Mörgum mun virðast sú birta köld í fyrstu eftir villuljós uppbótakerfisins, en þeir munu væntanlega fljótt finna, að hún gerir þeim kleift að greina það, sem mestu máli skiptir fyrir afkomu einstaklinga og þjóða: hversu beita skuli huga og hönd til þess að leysa hvert verk af hendi á sem einfaldastan og ódýrastan hátt.

J. N.

Efnahagsáhrif varnarliðsins

Í grein þessari er rætt um vinnuafslnotkun varnarliðsins, gjaldeyristekjur vegna þess og áhrif af útgjöldum varnarliðsins á efnahagskerfi Íslendinga.

Inngangur.

Dvöl varnarliðsins hér á landi hefur verið leg áhrif á íslenzkan þjóðarbúskap, með því að varnarliðið notar innlent vinnuafli og greiðir fyrir erlendan gjaldeyri. Fjármálatíðindi hafa tvisvar áður birt greinar um efnahagsáhrif varnarliðsins. Hin fyrri birtist í 1. hefti 1956 og fjallaði um árin 1951—1955, og hin síðari birtist í 1. hefti 1958 og fjallaði um árin 1956 og 1957. Í þessari grein verður þræðinum haldið áfram og rætt um þessi mál á árunum 1958 og 1959.

Framkvæmdir varnarliðsins.

Varnarliðið hefur umfangsmikla starfsemi með höndum hér á landi, bæði rekstur og viðhald varnarbækistöðva og einnig margs konar nýbyggingar. Íslenzkir aðilar taka töluverðan þátt í starfsemi þessari. Margir einstaklingar vinna hjá varnarliðinu við skrifstofu- og þjónustustörf, og verktakar taka að sér nýbyggingar og viðhald mannvirkja. Auk þess selja ýmis innlend fyrirtæki því vörur og þjónustu, og er þar helzt olíusala og flutningaþjónusta.

Á 1. töflu sjást heildarútgjöld varnarliðsins á Íslandi frá 1953 til ársloka 1959. Útgjöldin árið 1958 voru 244,6 millj. kr., sem er svipað og árin 1953—1956. Árið

1959 voru þau heldur lægri eða 219,9 millj. kr., en það er þó hvergi nærri eins lágt og árið 1957, er heildarútgjöldin námu að eins 164,1 millj. kr., sem er einum þriðja lægra en meðaltal fjögurra undanfarinna ára. Lækkunin árið 1959 kom fram á fyrstu tveimur ársfjórðungunum. en útgjöld vegna framkvæmda voru þá óvenjulega lág. Taflan sýnir einnig skiptingu útgjalda á rekstur varnarstöðva annars vegar, það er að segja viðhald og hvers konar þjónustu, og framkvæmdir vegna nýbygginga hins vegar. Sýna þær tölur, að útgjöld við rekstur bækistöðvanna hafa farið jafnt og þétt vaxandi allan þennan tíma. Er það eðlilegt, þar sem mannvirki, sem byggð hafa verið, þarfnast vaxandi viðhalds og þjónustu. Hækkun kaupgjalds hefur áreiðanlega valdið hluta af útgjaldaaukningunni, enda hækkaði það um rúm 30% frá 1953 til 1959. Útgjöldin til framkvæmda hafa verið mun ójafnari á tímabilinu. Þau hafa farið lækkandi síðan 1953, vegna þess að varnarliðið dró úr vinnuafslnotkun sinni í samræmi við þarfir íslenzks atvinnulífs, en lægst urðu þau á síðasta ársfjórðungi 1956 og á árinu 1957, og stafaði það af stöðvun framkvæmda vegna þeirrar óvissu, sem var um áframhaldandi dvöl varnarliðsins hér á landi. Útgjöldin jukust aftur á síðasta ársfjórðungi 1957 og á árinu 1958, en

1. tafla. Útgjöld varnarliðsins á Íslandi 1953—1959 (samkvæmt skýrslum varnarliðsins).
(Gengi 1 dollar = 16,26 kr.)

A. Útgjöld vegna rekstrar varnarbækistöðva

Ársfjórðungslega í þús. kr.	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Janúar—marz	13.026	15.598	18.372	26.174	29.537	27.838	31.460
Apríl—júní	13.658	14.638	18.658	23.585	24.700	30.648	32.474
Júlí—september	15.165	14.938	19.582	27.496	25.890	26.406	33.622
Október—desember	17.776	16.655	20.174	18.019	25.674	31.055	31.945
Allt árið	59.625	61.829	76.786	95.274	105.801	115.947	129.501

B. Útgjöld vegna framkvæmda.

Ársfjórðungslega í þús. kr.	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Janúar—marz	19.454	40.206	26.601	33.508	12.038	25.818	13.561
Apríl—júní	47.741	47.447	37.113	44.849	9.956	38.689	13.810
Júlí—september	59.576	48.836	37.975	45.294	12.265	33.178	31.377
Október—desember	65.789	46.595	50.387	30.432	24.032	30.985	31.686
Allt árið	192.560	183.084	152.076	154.083	58.291	128.670	90.434

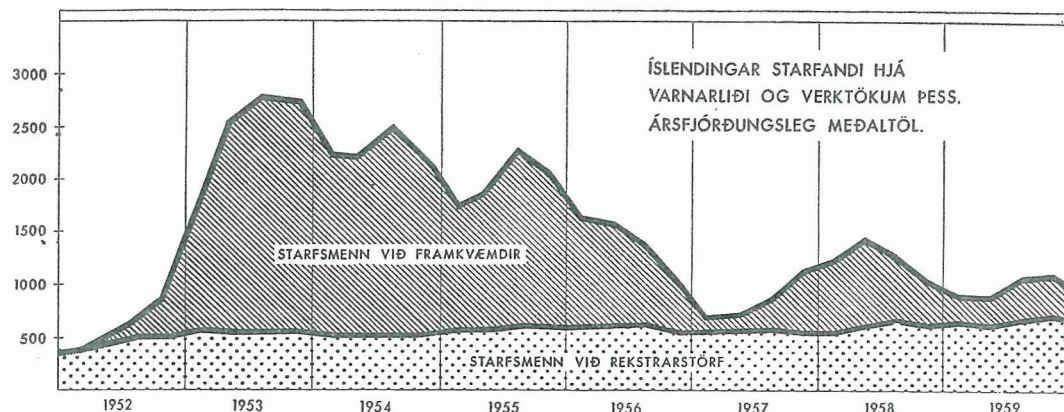
Heildarútgjöld varnarliðsins (A+B).

Ársfjórðungslega í þús. kr.	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Janúar—marz	32.480	55.804	44.973	59.682	41.575	53.656	45.021
Apríl—júní	61.399	62.085	55.771	68.434	34.656	69.337	46.284
Júlí—september	74.741	63.774	57.557	72.790	38.155	59.584	64.999
Október—desember	83.565	63.250	70.561	48.451	49.706	62.040	63.631
Allt árið	252.185	244.913	228.862	249.357	164.092	244.617	219.935

2. tafla. Íslendingar starfandi hjá varnarliði og verktökum þess.

(Tölurnar eru samkvæmt skýrslum, gerðum af íslenskum aðilum, félagsmálaráðuneytinu, hagstofunni og varnarmáladeild, og miðast þær við talningu einn ákveðinn dag í mánuði hverjum.)

	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Janúar	1.450	2.362	1.713	1.581	773	1.233	897
Febrúar	1.639	2.316	1.701	1.791	758	1.257	936
Márz	1.868	2.412	1.762	1.743	777	1.293	909
Apríl	2.141	2.295	1.659	1.720	792	1.374	881
Mai	2.701	2.138	1.850	1.704	770	1.485	905
Júní	2.898	2.317	2.139	1.652	727	1.532	982
Júlí	2.916	2.368	2.002	1.523	801	1.501	1.035
Ágúst	2.961	2.635	2.027	1.366	914	1.396	1.109
September	3.056	2.531	2.083	1.245	1.040	1.249	1.172
Október	3.019	2.382	2.000	1.212	1.112	1.099	1.154
Nóvember	2.956	2.192	2.004	1.195	1.248	1.070	1.135
Desember	2.751	2.055	1.761	930	1.294	961	1.071

urðu samt ekki eins mikil og áður hafði verið. Loks urðu útgjöldin óvenjulág á fyrria hluta árs 1959.

Vinnuafslnotkun varnarliðsins má sjá á 2. töflu, sem sýnir fjölda Íslendinga í þjónustu varnarliðsins og verktaka þess. Utan við þessar tölur eru þó ýmsir starfshópar, sem beint eða óbeint hafa atvinnu af dvöl varnarliðsins hér á landi, t. d. starfslið olíufélaga á Keflavíkurflugvelli, flutninga-fyrirtækja og opinberra aðila. Taflan sýnir, að vinnuafslnotkun varnarliðsins hefur aukizt mjög ört á árinu 1953 og nær hámarki í september, þegar Íslenskir starfsmenn í þjónustu varnarliðsins eru taldir 3.056. Síðan fer vinnuafslnotkunin lækkandi, fyrst hægt, en síðan allört, þegar kemur fram á síðara hluta ársins 1956, og er í júní 1957 talið, að starfsmannafjöldi hafi verið kominn niður í 727. Þá fer vinnuafslnotkunin aftur vaxandi vegna nýrra framkvæmda allt fram í júní 1958, en þá er talið, að 1.532 starfsmenn hafi verið í þjónustu varnarliðsins. Síðara hluta ársins verður aftur lækkun, og á fyrstu fimm mánuðum 1959 var fjöldi starfsmanna um 900. Þá fjölgaði nokkuð á nýjan leik, og er talið, að í desember 1959 hafi verið 1.071 starfsmaður í þjónustu varnarliðsins.

Skipting hins íslenska vinnuafsls á framkvæmdir og rekstrar- og viðhaldsstörf sést á meðfylgjandi línuriti. Af línuritinu má greinilega sjá, að tala Íslendinga, sem fást við rekstrar- og viðhaldsstörf, hefur farið

vaxandi nær því allan tímann, sem varnarliðið hefur dvalizt hér. Miklar sveiflur hafa hins vegar orðið á fjölda þeirra starfsmanna, sem unnið hafa að framkvæmdastörfum, og er það í samræmi við það, sem að framan er sagt um útgjöld varnarliðsins.

Á 3. töflu sjást heildarútgjöld varnarliðsins 1953—1959, skipt á einstaka útgjaldaliði. Helztu liðir rekstrar- og viðhaldskostnaðar eru launagreiðslur, olíukaup og innlend vörukaup, og fóru þeir liðir allir vaxandi á tímabilinu. Þó jókst olíukostnaður ekki eftir 1957. Greiðslur til verktaka hafa einnig aukizt á tímabilinu, en óreglulega. Sé litið á einstaka liði framkvæmdakostnaðar, kemur í ljós, að liðurinn launagreiðslur hefur horfið, og er það afleiðing þess, að erlendir verktakar hafa hætt störfum hér, en Íslenskir komið í þeirra stað. Árin 1958 og 1959 hafa Íslenskir aðalverktakar einir séð um nýbyggingar á vegum varnarliðsins, en Sam-einaðir verktakar hætt störfum.

Gjaldeyrstekjur.

Íslendingar hafa haft miklar gjaldeyrstekjur vegna varnarliðsins og framkvæmda þess hér, þar sem öll útgjöld varnarliðsins að kalla eru greidd í erlendum gjaldeyri. Gjaldreyrstekjur bankanna af varnarliðinu og verktökum þess vegna viðskipta á Keflavíkurflugvelli eru sýndar á 4. töflu. Á þessum tölum verða svipaðar breytingar frá

3. tafla. Heildarútgjöld varnarliðsins 1953—1959, skipt á einstaka útgjaldaliði.

(Gengi 1 dollar = 16,26 kr.)

<i>Í þús. kr.</i>	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Rekstrar- og viðhaldskostnaður:							
Innlend vörukaup	6.504	8.904	10.576	16.638	13.523	22.182	24.522
Greiðslur til verktaka	4.887	5.500	5.184	10.455	6.731	17.637	15.976
Launagreiðslur	24.376	21.925	31.795	33.974	36.325	40.436	42.697
Ýmislegt	2.692	4.204	5.202	6.779	9.033	5.515	8.096
Olufélögin	14.410	15.383	18.285	19.289	30.178	25.553	30.369
Eimskipafélagið	6.756	5.913	5.744	8.139	10.011	4.624	7.841
Alls	59.625	61.829	76.786	95.274	105.801	115.947	129.501
Framkvæmdakostnaður:							
Kaup á vörum og þjónustu .	14.420	13.130	7.983	3.758	811	2.220	1.696
Sameinaðir verktakar	104.371	76.977	76.361	56.522	21.815	642	—
Íslenzkir aðalverktakar	—	—	26.294	68.641	29.764	125.808	88.738
Launagreiðslur	62.452	73.459	32.190	21.632	4.219	—	—
Olufélögin	6.420	16.173	9.075	3.530	—	—	—
Eimskipafélagið	4.897	3.345	173	—	—	—	—
Ýmislegt	—	—	—	—	1.682	—	—
Alls	192.560	183.084	152.076	154.083	58.291	128.670	90.434
Heildarútgjöld	252.185	244.913	228.862	249.357	164.092	244.617	219.935

4. tafla. Gjaldeyriskaup Landsbankans vegna varnarliðsframkvæmda og Keflavíkurviðskipta.

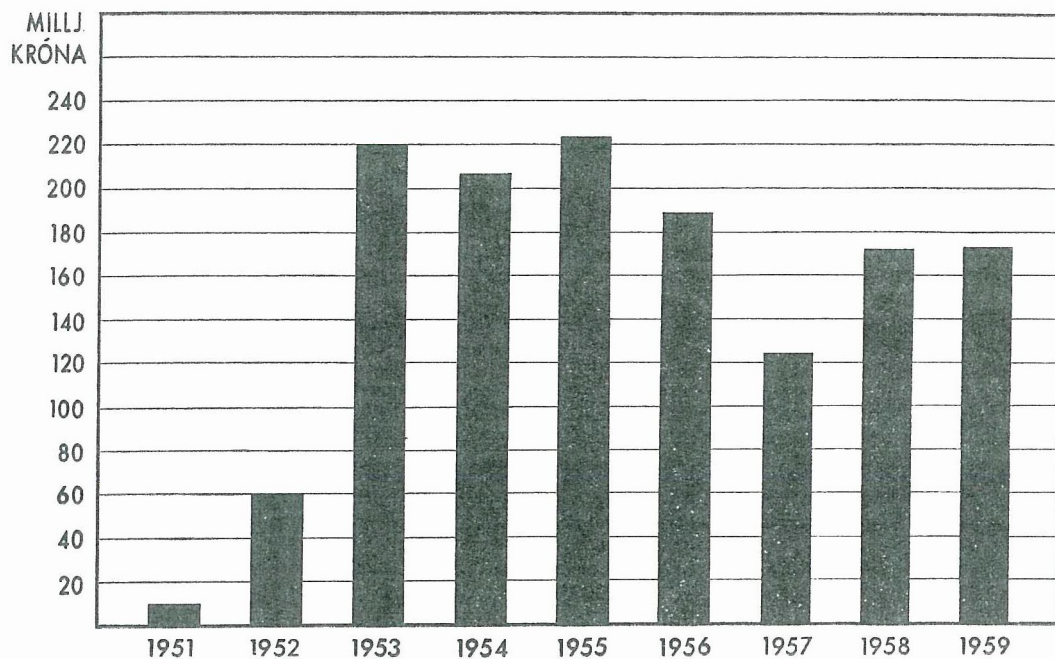
(Gengi 1 dollar = 16,26 kr.)

<i>Í þús. kr.</i>	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Varnarliðið	1.149	25.159	34.455	17.542	56.328	58.500	52.625	48.541	56.955
Sameinaðir verktakar ..	7.903	29.885	103.183	73.400	78.093	48.363	21.109	642	—
Íslenzkir aðalverktakar ..	—	—	—	—	39.528	52.182	29.098	114.325	90.255
Erlendir verktakar	—	—	73.552	79.674	39.106	25.689	3.956	—	—
Olufélögin	1.639	631	1.160	18.742	18.912	31.117	19.443	18.369	19.006
Eimskipafélagið	—	—	—	—	4.459	10.620	—	—	—
American Express Co. ..	—	—	1.951	7.953	7.058	5.040	3.446	5.147	5.032
Ýmsir aðilar	—	4.984	887	13.262	8.153	741	1.431	1.826	1.305
	10.691	60.659	215.188	210.573	251.637	232.252	131.108	188.850	172.553

ári til árs og á tölum um heildarútgjöld varnarliðsins, en allmikill munur kemur samt fram á þessum tveimur talnaröðum, og á það sér ýmsar orsakir. Í fyrsta lagi færast greiðslur oft milli ára, þannig að gjaldeyririnn hefur verið seldur bönkunum á öðrum tímabilum en féð er talið koma til útgjalda hjá varnarliðinu, t. d. á varnarliðið og verktakar þess venjulega allmiklar innstæður í íslenskum krónum til þess að mæta útgjöldum í framtíðinni. Í öðru lagi skapast mismunur af því, að nokkur hluti útgjalda varnarliðsins hefur

verið greiddur af þeim hluta mótvirðisfjár, sem Bandaríkjastjórn hefur fengið til ráðstöfunar hér á landi. Árið 1958 og 1959 hefur verið greitt á sama hátt af þeim hluta mótvirðis bandarískrar landbúnaðarvöru, sem flutt hefur verið inn samkvæmt sérstökum samningi og Bandaríkjastjórn hefur fengið til ráðstöfunar. Þetta fé nam 15,2 millj. kr. árið 1958 og 15,8 millj. kr. 1959. Í þriðja lagi hefur nokkur hluti af útgjöldum varnarliðsins verið greiddur íslenskum aðilum í dollurum, sem þeir hafa síðan fengið að ráðstafa

Hreinar gjaldeyristekjur vegna varnarliðsins samkvæmt greiðslujafnaðarskýrslum.

til ákveðinna útgjalda erlendis án þess að skila gjaldeyrinum til bankanna. Þannig hefur töluverðum hluta af tekjum olíufélaganna verið varið til vörukaupa og annarra útgjalda þeirra erlendis og sama máli gegnir um tekjur Eimskipafélags Íslands. Í tölum bankanna eru hins vegar innifaldar tekjur af viðskiptum við aðra aðila en varnarliðið, svo sem nokkur hluti tekna af erlendum flugfélögum.

Þegar meta skal, hve miklar hreinar gjaldeyristekjur Íslendinga hafa verið af varnarliðinu, verður að taka tillit til þess gjaldeyris, sem Íslendingar hafa fengið til ráðstöfunar, en ekki verið skilað til bankanna. Einnig verður að taka tillit til beinna útgjalda í gjaldeyri, sem íslenskir aðilar hafa orðið fyrir vegna starfsemi sinnar fyrir varnarliðið. Þannig verður að draga frá sölu olíufélaganna olíukaup erlendis og frá tekjum verktaka kaup þeirra á byggingarvörum og vélum frá útlöndum. Samkvæmt greiðslujafnaðaryfirliti voru tekjur af varnarliðinu á tímabilinu 1953—

1959 að fráðregnum innflutningi vegna þess eftirfarandi.

1953	221,4	millj. kr.
1954	206,2	— —
1955	223,7	— —
1956	189,0	— —
1957	123,0	— —
1958	173,0	— —
1959	174,0	— —

Á þessari síðu er sýnt línurit, dregið eftir þessum tölum.

Gjalddeyrir Íslendinga vegna varnarliðsins hafa verið allmikilvægur þáttur í gjaldeyristekjum þjóðarinnar á undanförunum árum, eins og sjá má af 5. töflu, sem sýnir hlutfallslega skiptingu gjaldeyristeknanna. Þarna er aðeins talinn sérstaklega sá gjaldeyrir, sem varnarliðið og verktakar þess hafa selt bönkunum, en aðrar tekjur af Keflavíkurviðskiptum eru taldar með duldum tekjum.

Að því hefur áður verið vikið í Fjármálatíðindum, að líkja mætti þátttöku íslenskra aðila í starfsemi varnarliðsins við hvern

5. tafla. Hlutfallsleg skipting gjaldeyriskaupa bankanna ásamt efnahagsaðstoð og erlendum lánum.

<i>I þús. kr.</i>	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
	%	%	%	%	%	%	%	%	%
Andvirði útflutnings	74,2	73,3	61,1	74,7	73,4	70,6	71,6	73,0	72,6
Óafturkræf efnahagsaðstoð	13,9	8,5	9,0	1,0	—	—	—	—	—
Löng lán	6,7	6,2	5,6	2,9	2,0	10,5	15,2	10,8	12,1
Duldar tekjur	4,3	5,2	5,8	5,9	6,7	6,1	5,8	5,1	5,4
Varnarliðið og verkt. þess	0,9	6,8	18,5	15,5	17,9	12,8	7,4	11,1	9,9
	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

annan útflutningsatvinnuveg. Aðaleinkenni hans er það, að til hans þurfa Íslendingar lítið sem ekkert fjármagn eða leggja, og kemur það sér vel í fjármagnssnauðu landi. Atvinnuvegur þessi skiptist í tvo þætti, rekstur og viðhald, sem hefur vaxið jafnt og þétt, og nýbyggingar, sem breytast mjög frá ári til árs, en hafa auk þess dregið saman. Til þess að gefa nokkra hugmynd um hlutfallslega stærð þessa atvinnuvegar má bera brúttógreiðslur varnarliðsins til íslenzkra aðila saman við útflutningsverðmæti sjávarafurða. Kemur í ljós, að árið 1958 og 1959 námu brúttótekjurnar nærri því einum fjórða af útflutningsverðmæti sjávarafurða.

Útgjöld varnarliðsins hafa að langmestu leyti komið fram sem eftirspurn eftir vinnuafl. Það olli verulegri röskun á vinnumarkaðnum, er varnarliðið jók vinnuaflsnotkun sína úr nokkrum hundruðum upp í rúm þrjú þúsund á árunum 1952 og 1953. Við það bættist, að eftirspurn eftir vinnuafl frá íslenzkum aðilum jókst mjög, og var hún byggð á miklum tekjum af vinnu fyrir varnarliðið. Þetta leiddi til þess, að vinnuafl dróst frá öðrum atvinnugreinum og mikil ekla varð á byggingariðnaðarmönnum. Fljótlega voru gerðar ráðstafanir til að draga úr vinnuaflsnotkun varnarliðsins. Síðustu tvö árin hefur fjöldi starfsmanna varnarliðsins verið

miklu lægri eða 1000—1500 manns 1958 og 900—1200 manns 1959, og auk þess hefur vinnumarkaðurinn með tímanum aðlagast þessari eftirspurn varnarliðsins og verktaka þess. Í árslok 1959 unnu á þeirra vegum um 2% launþega, lauslega áætlað.

Hin mikla lækkun, sem varð á tekjum vegna varnarliðsins, einkum árið 1957, hafði í för með sér mikla erfiðleika í gjald-eyrismálum, þar sem vinnuafl það, sem losnaði frá störfum hjá varnarliðinu, flutti að mestu til innflutningsfrekrar fjárfestingarstarfsemi, en ekki til gjaldeyrisaflandi útflutningsframleiðslu. Kom það ofan á áframhaldandi peningaþenslu í landinu. Tekjur vegna varnarliðsins jukust aftur á árinu 1958, en urðu þó ekki eins miklar og þær voru á árunum 1953—1955. Það náði þó ekki að koma í veg fyrir áframhaldandi gjaldeyriserfiðleika.

Fyrirsjáanlegt er nú, að veruleg lækkun verður á gjaldeyrstekjum vegna varnarliðsins á árinu 1960, og stafar það af gengisbreytingunni í febrúar. Miðað við óbreyttar framkvæmdir þarf varnarliðið aðeins að selja bönkunum tæpan helming þeirrar upphæðar í dollurum, sem það þurfti áður að selja, til þess að standa undir útgjöldum sínum hér á landi. Lækkun þessi kemur að miklu leyti fram á tekjum ársins 1960, en verður ekki að öllu leyti komin fram fyrr en árið 1961.

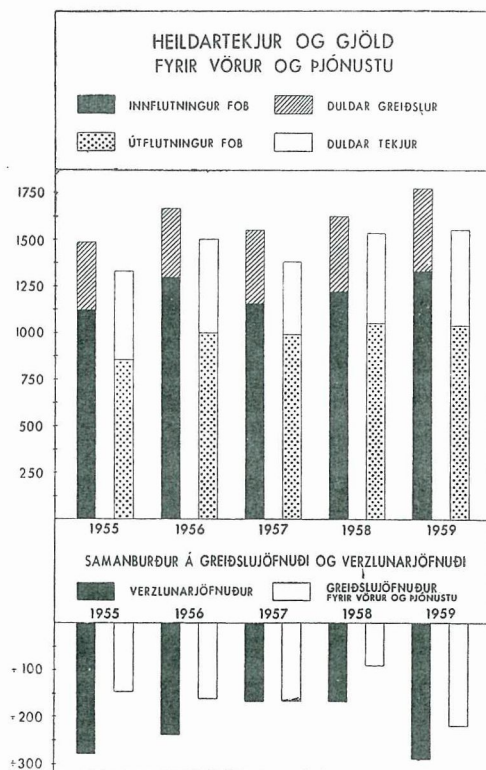
Greiðslujöfnuður árið 1959

Greiðslujöfnuður þjóðarinnar er bezt mælikvarði á afkomu hennar út á við. Í þessari grein er skýrt frá greiðslujöfnuði ársins 1959 og skiptingu á einstaka tekju- og gjalda-liði og á greiðslusvæði. Einnig er gerður samanburður við afkomu undanfarinna ára.

Inngangur.

Vöruskiptajöfnuðurinn eða mismunurinn á verðmæti innflutnings og útflutnings er ófullkominn mælikvarði á viðskipti þjóðarbúsins við umheiminn. Margt annað skiptir þar miklu máli, t. d. skipagjöld, tryggingagjöld, vinnulaun o. fl., en allar slíkar greiðslur eru kallaðar duldar tekjur og gjöld. Sé reiknaður mismunur á heildartekjum og gjöldum þjóðarinnar út á við fyrir vörur og þjónustu, fæst greiðslujöfnuðurinn við útlönd, en hann er oft frábrugðinn verzlunarjöfnuðinum. Undanfarin ár hafa Íslendingar haft miklar duldar gjaldeyrstekjur, aðallega vegna framkvæmda á vegum varnarliðsins. Greiðslujöfnuðurinn hefur því verið hagstæðari en verzlunarjöfnuðurinn. Þá er og þess að geta, að tölurnar um verzlunarjöfnuðinn, sem birtar eru í verzlunarskýrslum, eru miðaðar við fob.-verðmæti útflutnings, en cif.-verðmæti innflutnings. Verzlunarjöfnuðurinn verður þannig óhagstæðari en vera mundi, ef verðmæti inn- og útflutnings væri gert upp á sama grundvelli. Á línuriti á þessari síðu er annars vegar sýnt, hve út- og innflutningur hefur verið mikill hluti af heildargjaldeyrstekjum og gjöldum fyrir vörur og þjónustu síðustu fimm árin. Hins vegar er sýndur mismunurinn á verzlunarjöfnuðinum og greiðslujöfnuðinum þessi ár. Tekið skal fram, að innflutn-

ingur er á þessu línuriti og annars staðar í greininni talinn fob., en ekki cif. eins og í verzlunarskýrslum, sbr. það, sem sagt er hér að framan.

1. tafla. Fjármagnshreyfingar og gjafafé, nettó.
(Í millj. kr.)

+ = Fé frá útlöndum, þ. e. a. s. lántökur eða lækkun innstæðna.
÷ = Fé til útlanda, þ. e. a. s. lánveitingar eða aukning innstæðna.

	Langar lántökur	Afborganir	Breyting á aðstöðu bankanna	Aðrar fjármagns- hreyfingar	Gjafafé	Samtals
1955	+ 25,0	÷ 22,4	+ 119,4	+ 25,0	+ 3,5	+ 150,5
1956	+ 155,1	÷ 28,6	÷ 15,0	+ 41,0	—	+ 152,5
1957	+ 215,0	÷ 45,3	+ 25,2	÷ 9,4	—	+ 185,5
1958	+ 165,8	÷ 62,5	+ 28,4	÷ 18,0	—	+ 113,7
1959	+ 186,6	÷ 105,6	+ 138,2	+ 25,2	—	+ 244,4

Fjármagnshreyfingar.

Eins og línuritið sýnir, hefur orðið greiðsluhalli öll árin, og hefur hann verið jafnaður með fjármagnshreyfingum, aðallega erlendum lántökum og breytingu á gjaldeyrisstöðu bankanna, eins og sjá má á línuriti um fjármagnshreyfingar á 94. síðu. Á 5. töflu er sýnt yfirlit um greiðsluhallann og hvernig hann er jafnaður. Gjafafé nam 3,5 millj. kr. 1955, en síðan hefur ekki verið um það að ræða. Gjafafé hafði um nokkurra ára bil á undan haft mikla þýðingu við jöfnun greiðsluhallans.

Skipting greiðslujafnaðar eftir löndum.

Á 2. töflu má sjá greiðslujöfnuðinn fyrir vörur og þjónustu árin 1955—1959, skipt á landsvæði. Til sterlinggreiðslusvæðisins telst auk Bretlands Írland, brezkar nýlendur og sambandslönd önnur en Kanada. Til annarra landa í O.E.E.C. teljast öll þátttökuríki í Efnahagssamvinnustofnun Evrópu önnur en Bretland og Írland. Spánn bættist í tölu þátttökuríkja Efnahagssamvinnustofnunarinnar á árinu 1959 og er í öllum töflum í þessari grein talinn með O.E.E.C.-löndum á árinu 1959, en með öðrum löndum á árunum 1955—1958.

Greiðslujöfnuðurinn við Bandaríkin og Kanada hefur verið hagstæður öll árin, sem taflan nær yfir, en því valda hinar miklu duldu tekjur, sem Íslendingar hafa haft vegna bandaríska varnarliðsins. Hinn hagstæði jöfnuður í dollurum hefur verið not-

aður til jöfnunar á viðskiptum við sterling- og O.E.E.C.-lönd, sem hafa verið mjög óhagstæð öll árin, eins og taflan sýnir.

Fjórða tafla sýnir helztu liði greiðslujafnaðarins 1959, skipt á greiðslusvæði. Má þar sjá, að vöruskiptin hafa verið óhagstæð við öll greiðslusvæðin. Þjónustujöfnuðurinn hefur hins vegar verið hagstæður við Bandaríkin, en óhagstæður við sterlingsvæðið og þátttökulönd í O.E.E.C. Taflan sýnir fjármagnshreyfingar brúttó, en aðrar töflur í greininni sýna fjármagnshreyfingar að nokkru leyti nettó.

Skýringar við greiðslujöfnuð.

Þriðja tafla sýnir sundurliðað yfirlit um greiðslujöfnuðinn við útlönd á árunum 1955—1959. Greiðslujöfnuðurinn er saminn af hagfræðideild Seðlabankans, og eru upplýsingar fengnar frá ýmsum fyrirtækjum og opinberum aðilum. Þær eru víða ófullnægjandi, þannig að þurft hefur að gera áætlanir á einstökum liðum, en þær eru að sjálfsögðu ekki nákvæmar. Mætti t. d. benda á, að væru nákvæmar upplýsingar fyrir hendi, ætti mismunur á fjármagnshreyfingum að viðbættu gjafafé að vera jafnhár greiðsluhallanum á vörum og þjónustu og vega þannig upp á móti honum. Samkvæmt yfirlitinu hefur greiðsluhallinn hins vegar orðið 23,3 millj. kr. lægri 1959, 22,9 millj. kr. lægri 1958, 19,4 millj. kr. lægri 1957, 9,9 millj. kr. hærri 1956 og 8,5 millj. kr. lægri 1955.

Vörur og þjónusta. Innflutningur (1 og 2) er talinn á fob-verði, það er á verði í út-

2. tafla. Greiðslujöfnuður fyrir vörur og þjónustu 1955—1959, skipt á lönd.
(Í millj. kr.)

	Bandaríkin og Kanada	Sterling- greiðslu- svæðið	Önnur OEEC- lönd	Rússl. og Austur- Evrópul.	Önnur lönd	Samtals
1955						
Gjöld	372,6	219,4	527,0	250,7	121,4	1.491,1
Tekjur	447,5	162,5	329,7	252,5	156,9	1.349,1
Greiðslujöfnuður	+ 74,9	÷ 56,9	÷ 197,3	+ 1,8	+ 35,5	÷ 142,0
1956						
Gjöld	296,5	299,2	532,5	333,4	203,5	1.665,1
Tekjur	418,4	219,0	393,6	335,6	136,1	1.502,7
Greiðslujöfnuður	+ 121,9	÷ 80,2	÷ 138,9	+ 2,2	÷ 67,4	÷ 162,4
1957						
Gjöld	245,6	305,3	484,5	384,0	132,3	1.551,7
Tekjur	306,1	248,7	345,6	359,2	126,0	1.385,6
Greiðslujöfnuður	+ 60,5	÷ 56,6	÷ 138,9	÷ 24,8	÷ 6,3	÷ 166,1
1958						
Gjöld	282,2	246,6	550,8	407,9	139,4	1.626,9
Tekjur	415,8	201,9	397,3	402,8	118,3	1.536,1
Greiðslujöfnuður	+ 133,6	÷ 44,7	÷ 153,5	÷ 5,1	÷ 21,1	÷ 90,8
1959						
Gjöld	342,9	262,8	655,5	412,0	104,0	1.777,2
Tekjur	474,5	219,7	404,5	383,3	74,1	1.556,1
Greiðslujöfnuður	+ 131,6	÷ 43,1	÷ 251,0	÷ 28,7	÷ 29,9	÷ 221,1

Skýringar við 2. töflu. Til sterlinggreiðslusvæðisins er talið auk Bretlands Írland, brezkur nýlendur og sambandslönd önnur en Kanada. Til annarra O.E.E.C.-landa teljast öll þátttökuriki í Efnahagssamvinnustofnun Evrópu önnur en Bretland og Írland.

flutningslandinu, en ekki cif. eins og venjulega í verzlunarskýrslum. Enn fremur er innflutningur fyrir árið 1956 og síðar umreiknaður í íslenskar krónur miðað við kaupgengi, en áður var miðað við sölu-gengi. Útflutningur er talinn á fob.-verði, það er söluverði afurða, fluttra í skip í útflutningshöfn. Til þess að fá sambærilegt verð á ísfisk, sem fluttur er af fiski-miðum með íslenskum skipum til sölu í erlendum höfnum, er dreginn frá söluverði hans innflutningstollur og áætlaður sölu-kostnaður erlendis ásamt áætlaðri upphæð á tonn fyrir flutningskostnaði. Flutnings-kostnaður þessi telst svo til tekna í liðnum farmgjöld íslenskra skipa í millilanda-

flutningum. Sama máli gegnir með salt-fisk, sem fluttur er með íslenskum skipum af miðum til sölu erlendis, að frá sölu-verði hans er dreginn áætlaður sölu- og flutningskostnaður. Liðurinn birgðabreyting erlendis er vegna birgðabreytingar á freðfiski, sem seldur er í umboðssölu í Bandaríkjunum, en birgðir jukust þar á árunum 1958 og 1959.

Í liðnum ferða- og dvalarkostnaður (3) eru námskostnaður og almennur ferða- og dvalarkostnaður aðalþættirnir. Upphæðirnar eru teknar samkvæmt gjaldeyrissölu gegn leyfum gjaldeyrisyfirvalda, og vantar því að sjálfsögðu mjög á, að allt komi fram um almennan ferða- og dvalarkostnað. Á

3. tafla. Greiðsluöfnumur við útlönd.

(Í millj. kr.)

A. Vörur og þjónusta.

Gjöld :	1955	1956	1957	1958	1959
1. Innfluttar vörur (fob), tollafgreiddar	1.116,7	1.268,6	1.153,2	1.221,9	1.334,9
2. Innfluttar vörur v/ varnarliðsins (fob)	54,6	18,0	10,2	30,6	26,5
3. Ferða- og dvalarkostnaður erlendis	28,9	35,7	39,5	39,1	45,7
4. Vinnulaun	11,2	19,5	24,8	23,5	16,5
5. Útgjöld ísl. skipa erlendis	71,0	74,4	69,6	72,2	83,8
6. Greiðslur til áhafna skipa og flugvéla í erl. gjaldeyri	11,3	16,4	16,5	15,1	20,6
7. Farmgjöld til erlendra skipa	70,5	89,7	60,1	37,7	28,9
8. Útgjöld til ísl. flugvéla erlendis	39,1	50,5	74,0	81,7	90,9
9. Tryggingaiðgjöld til útlanda	44,5	47,7	51,8	54,0	65,5
10. Vextir af skuldum til útlanda	15,9	18,4	24,5	24,8	35,2
11. Erl. kostnaður við utanríkisþjónustu	7,9	9,3	9,3	7,6	8,0
12. Gjöld pósts og síma	5,0	5,6	5,1	5,1	5,8
13. Ýmislegt	14,5	11,3	13,1	13,6	14,9
Alls	1.491,1	1.665,1	1.551,7	1.626,9	1.777,2
Tekjur :					
14. Útfluttar vörur (fob)	847,8	1.031,0	986,6	1.069,1	1.059,5
Birgðabreyting erlendis	—	—	—	÷ 16,0	÷ 16,8
Útflutningur alls	847,8	1.031,0	986,6	1.053,1	1.042,7
15. Tekjur af erl. ferðamönnum	2,2	2,1	4,9	3,0	6,3
16. Farmgjöld ísl. skipa í millilandafl.	48,3	64,7	51,3	69,7	68,2
17. Fargjöld útlendinga með ísl. skipum	2,0	1,6	1,2	1,6	1,7
18. Tekjur af erl. skipum (hafnargj. o. fl.)	15,3	7,0	10,4	10,8	3,7
19. Tekjur ísl. flugvéla	40,2	52,5	72,2	88,2	111,0
20. Erl. framlög vegna flugumferðarstj.	8,4	10,7	16,8	13,9	9,9
21. Olíusala til erl. flugvéla	25,0	35,6	29,6	20,5	24,3
22. Tekjur af flutn. innan lands o. fl.	12,3	14,7	7,8	8,1	9,2
23. Tjónabætur frá erl. tryggingafélögum	45,1	44,4	46,5	38,9	47,5
24. Vaxtatekjur frá útlöndum	3,9	2,9	3,1	3,3	4,7
25. Tekjur af erlendum sendiráðum	7,8	13,3	8,8	7,1	8,9
26. Tekjur vegna varnarliðsins	278,3	207,0	133,2	203,6	200,5
27. Tekjur pósts og síma	3,2	4,0	3,7	3,5	4,0
28. Ýmislegt	9,3	11,2	9,5	10,8	13,5
Alls	1.349,1	1.502,7	1.385,6	1.536,1	1.556,1
Greiðsluhalli	142,0	162,4	166,1	90,8	221,1
Alls	1.491,1	1.665,1	1.551,7	1.626,9	1.777,2

3. tafla (framhald).

B. Gjafafé.	1955	1956	1957	1958	1959
Gjafafé í dollurum	3,5	—	—	—	—
C. Fjármagnshreyfingar.					
Til útlanda :					
1. Afborganir af lánum einkaaðila	13,9	13,5	23,6	29,1	40,8
2. Fyrirframgr. fyrir skip ókomin í árslok	12,0	14,0	14,0	28,2	41,0
3. Aukning á lausafé einkaaðila, nettó	—	—	28,0	10,4	—
4. Afborganir af lánum opinberra aðila	8,5	15,1	21,7	33,4	64,8
5. Aukning á erl. verðbréfaeign Seðlab.	—	—	—	12,1	34,2
6. Aukning á innst. banka (og ríkissj.), nettó	—	17,0	—	—	—
Alls	34,4	59,6	87,3	113,2	180,8
Mismunur (umfram frá útlöndum)	147,0	152,5	185,5	113,7	244,4
Alls	181,4	212,1	272,8	226,9	425,2
Frá útlöndum :					
7. Lántökur einkaaðila	8,8	57,5	48,8	34,0	69,1
8. Fyrirfr.gr. fyrri ára fyrir skip innfl. á árinu	5,0	10,0	12,0	13,5	23,1
9. Lántökur opinb. aðila (lánsfé notað á árinu)	16,2	97,6	166,2	131,8	117,5
10. Lækkun á lausafé og aukning lausaskulda einkaaðila, nettó	32,0	45,0	—	—	20,3
11. Lækkun á verðbréfaeign Seðlabankans	45,5	2,0	—	—	—
12. Lækkun á innstæðum banka, nettó	73,9	—	25,2	40,5	172,4
13. Innstæður erlendra aðila	—	—	20,6	7,1	22,8
Alls	181,4	212,1	272,8	226,9	425,2
D. Yfirlit.					
1. Vörur og þjónusta, greiðslujöfnuður	÷ 142,0	÷ 162,4	÷ 166,1	÷ 90,8	÷ 221,1
2. Gjafafé	3,5	—	—	—	—
3. Fjármagnshreyfingar, innkomið nettó	147,0	152,5	185,5	113,7	244,4
4. Mismunur, þ.e.a.s. skekkjur og vantalið nettó	8,5	÷ 9,9	19,4	22,9	23,3

Ath. Frá og með 1956 er verðmæti innfluttrar vöru eins og annarra liða greiðslujafnaðarins umreiknað í íslenskar krónur, miðað við kaupgengi, en árið 1955 er hins vegar miðað við sölugengi, eins og venja er í verzlunarskýrslum.

árinu 1959 nam upphæð námskostnaðar 17,0 millj. kr., en upphæð almenns ferða- og dvalarkostnaðar 23,9 millj. kr.

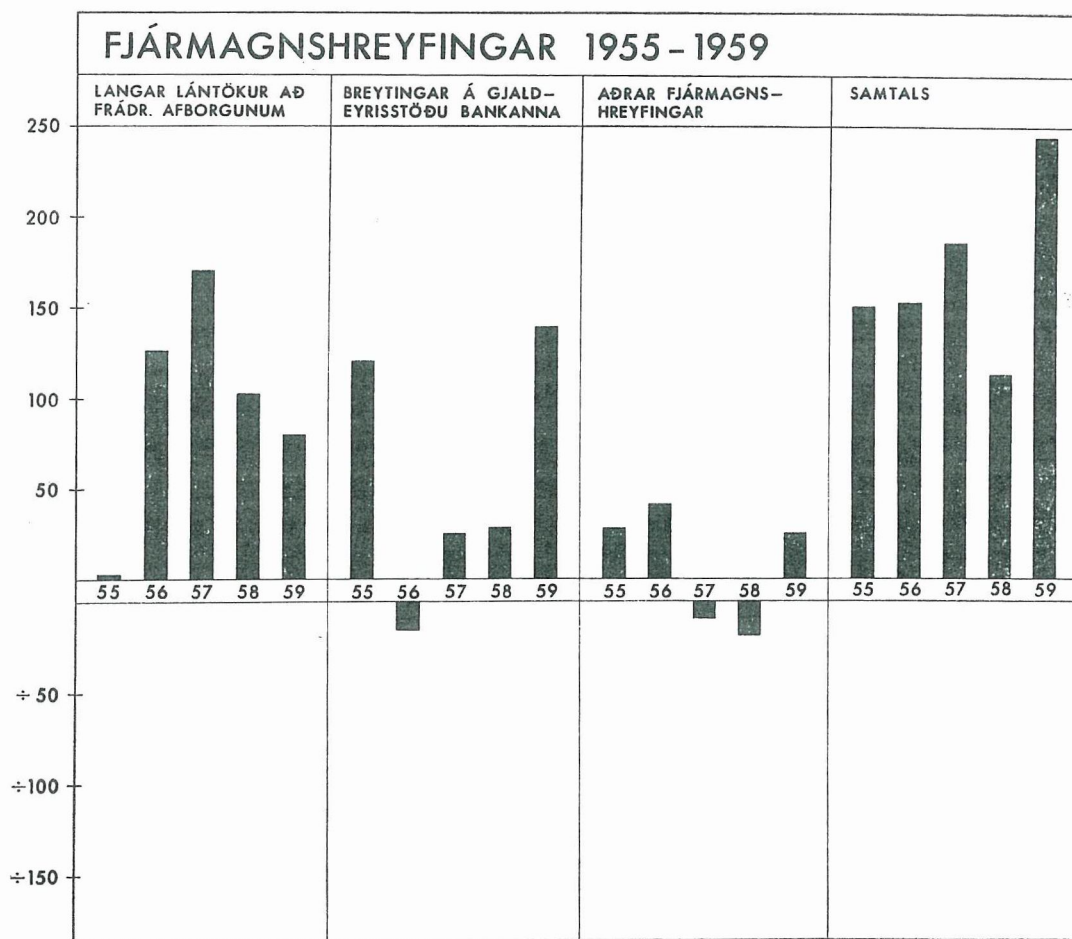
Í liðnum erlendur kostnaður við utanríkisþjónustu (11) er innifalið auk kostnaðar við rekstur sendiráða og ræðismannsskrifstofa erlendis kostnaður við opinberan erindrektur erlendis og framlög til alþjóðastofnana. Við ákvörðun á liðnum tekjur af erlendum ferðamönnum (15) hefur nær eingöngu verið stuðzt við það, sem skilað hefur verið til bankanna af ferðamannagjaldeyri.

Eftirfarandi tölur sýna sundurliðun á

farmgjaldatekjum íslenzkra skipa í milli-landaflutningum (16) síðastliðin tvö ár í millj. kr.:

	1958	1959
Af útflutningi ísfisks	3,3	4,6
Af öðrum útflutningi	66,4	63,6
Samtals	69,7	68,2

Tekjur vegna varnarliðsins (26) eru tekjur af olíusölu til bandaríska varnarliðsins, tekjur vegna byggingarstarfsemi og vegna annarra útgjalda þess hér á landi. Byggingarefni og annað, sem flutt er inn og selt varnarliðinu, er fært til gjalda á 2. lið.

+ = Fé frá útlöndum, þ. e. lántökur eða verri gjaldeyrisstaða.

÷ = Fé til útlanda, þ. e. lánveitingar eða bætt gjaldeyrisstaða.

4. tafla. Greiðslujöfnuður 1959, skipt á lönd.
(Í millj. kr.)

A. Vörur og þjónusta:	Bandaríkin og Kanada		Sterling-greiðslusvæðið		Önnur OEEC-lönd		Rússland og A-Evrópa		Önnur lönd		Samtals	
	Gjöld	Tekjur	Gjöld	Tekjur	Gjöld	Tekjur	Gjöld	Tekjur	Gjöld	Tekjur	Gjöld	Tekjur
1. Inn- og útflutn. (fob.) ..	220,8	162,3	137,9	145,9	485,3	316,1	395,7	356,5	95,2	61,9	1.334,9	1.042,7
2. Ferðalög	7,8	4,2	12,6	0,7	25,0	1,1	0,2	0,3	0,1	—	45,7	6,3
3. Samgöngur ..	62,8	94,2	47,5	31,5	97,8	74,8	13,5	16,5	2,6	11,0	224,2	228,0
4. Tryggingar ..	11,5	5,9	49,8	37,8	4,1	3,8	—	—	0,1	—	65,5	47,5
5. Vextir	11,4	3,7	6,6	0,4	12,1	0,6	1,4	—	3,7	—	35,2	4,7
6. Varnarliðið ..	21,4	200,5	3,6	—	1,5	—	—	—	—	—	26,5	200,5
7. Ýmislegt	7,1	3,8	4,9	3,3	29,7	8,1	1,2	10,0	2,3	1,2	45,2	26,4
Samtals	342,8	474,6	262,9	219,6	655,5	404,5	412,0	383,3	104,0	74,1	1.777,2	1.556,1
B. Fjármagnshreyfingar:	Út	Inn	Út	Inn	Út	Inn	Út	Inn	Út	Inn	Út	Inn
1. Löng lán einkaaðila	18,0	10,0	6,6	1,8	14,7	55,2	1,5	2,1	—	—	40,8	69,1
2. Aðrar fjármagnshreyfingar einkaaðila ..	—	10,3	—	7,5	57,2	23,1	3,3	19,5	—	2,5	60,5	62,9
3. Löng lán opinberra aðila ..	46,9	83,2	8,4	—	33,7	40,6	6,8	—	4,5	—	105,3	123,8
4. Aðrar fjármagnshreyfingar opinb. aðila ..	—	158,0	—	49,9	5,6	9,8	15,8	—	6,0	4,9	27,4	222,6
Samtals	64,9	261,5	15,0	59,2	116,2	128,7	27,4	21,6	10,5	7,4	234,0	478,4

5. tafla. Greiðsluhallinn og fjáröflun vegna hans 1955—1959.
(Í millj. kr.)

	1955	1956	1957	1958	1959
Greiðsluhalli á vörum og þjónustu	142,0	162,4	166,1	90,8	221,1
Afborganir af erlendum lánum	22,4	28,6	45,3	62,5	105,6
Bætt gjaldeyrisstaða	—	15,0	—	—	—
Aðrar fjármagnshreyfingar nettó	÷ 25,0	÷ 41,0	9,4	18,0	÷ 25,2
Leiðréttingar nettó	8,5	÷ 9,9	19,4	22,9	23,3
Samtals	147,9	155,1	240,2	194,2	324,8
Fjáröflun:					
Lántökur einkaaðila	8,8	57,5	48,8	34,0	69,1
Lántökur opinberra aðila	16,2	97,6	166,2	131,8	117,5
Gjafafé	3,5	—	—	—	—
Verri gjaldeyrisstaða	119,4	—	25,2	28,4	138,2
Samtals	147,9	155,1	240,2	194,2	324,8

Ýmisleg útgjöld og tekjur (13 og 28) eru einkum umboðslaun, afgreiðsluþóknun, greiðslur fyrir tækniþjónustu og fleira.

Gjafafé er framlag frá þeirri stofnun Bandaríkjastjórnar, sem veitir öðrum ríkjum fjárhagslega aðstoð. Slíka aðstoð hafa Íslendingar ekki fengið síðan 1955.

Fjármagnshreyfingar. Lántökur einkaaðila árin 1955—1959 eru einkum vegna skipa- og flugvélakaupa. Sömuleiðis eru afborganir af lánum einkaaðila að mestu leyti vegna slíkra lána. Erlendar lántökur, bæði einkaaðila og opinberra aðila, eru hér taldar með þeirri fjárhæð, sem talin hefur

verið notuð á viðkomandi ári. Er oft mikill munur á því á hverju einstöku ári, hvað samið hefur verið um af erlendum lánum, og hinu, hve mikið hefur verið notað. Frekari upplýsingar um erlendar lántökur 1959 er að finna í 1. hefti Fjármálatíðinda 1960, 29.—31. bls.

Liðurinn innstæður erlendra aðila er innstæða, sem Bandaríkjamenn hafa eignast hér samkvæmt samningi við þá um kaup á landbúnaðarvörum.

Aðrir liðir á greiðslujafnaðaryfirlitinu ættu ekki að þurfa sérstakra skýringa við.

Framleiðsla og fjárfesting 1959

Í þessari grein er fjallað um heildarframleiðslu og heildar-
fjárfestingu í einstökum greinum atvinnulífsins árið 1959.

Inngangur.

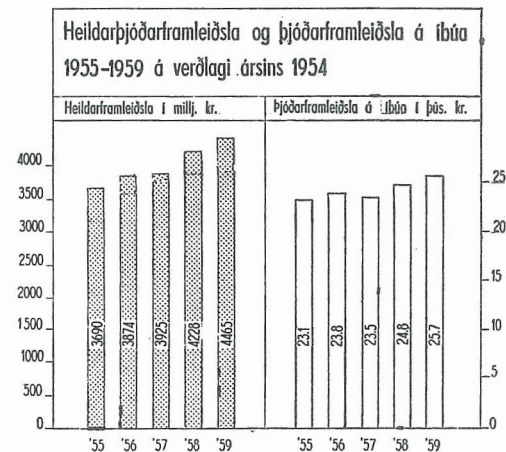
Árið 1959 var allhagstætt íslenskum þjóðarþúskap. Raunveruleg þjóðarframleiðsla varð 5,5% meiri en árið áður. Síðustu fimm árin hefur raunveruleg þjóðarframleiðsla vaxið mest um 12% og minnst um 1,4%. Framleiðsla landbúnaðar-
vara jókst aðeins um 0,7%, enda var veðr-
átta óhagstæð í aðallandbúnaðarhéruðum landsins. Framleiðsluaukning sjávarafurða var aðeins 1,5% þrátt fyrir meiri síldveiði en árin næstu á undan. Aflinn nýttist ekki eins vel til vinnslu og áður. Fjárfesting jókst um 7,8%. Varð aukningin mest í samgöngum og sjávarútvegi.

Hér á eftir verður gerð nánari grein fyrir einstökum þáttum framleiðslu og fjárfestingar og þróun þeirra. Rætt verður um framleiðslu landbúnaðar- og sjávarafurða og raforkuframleiðsluna. Upplýsingar um iðnaðarframleiðslu liggja ekki fyrir nema að litlu leyti. Gerð verður grein fyrir fjárfestingu eftir atvinnuvegum, fjárfestingu á vegum opinberra aðila og húsbyggingum.

Heildarframleiðsla.

Á yfirlitinu hér að neðan er sýnd þjóðarframleiðslan síðastliðin fimm ár, svo og framleiðsla sjávarafurða og landbúnaðar-
afurða. Hafa upplýsingarnar verið fengnar hjá Framkvæmdabanka Íslands. Til þess að

fá raunhæfari samanburð milli ára hefur verið reynt að eyða verðbreytingum, sem orðið hafa á tímabilinu, með því að leggja verðlag ákveðins árs til grundvallar. Hér er miðað við verðlag ársins 1954 og vísitala

smásöluverðs, sem er reiknuð út frá vísitölu framfærslukostnaðar, notuð sem mælikvarði á verðbreytingarnar. Þess ber þó að gæta, að sú vísitala er ekki réttur mælikvarði á heildarverðlagið í landinu. Auk þess eru tölurnar í yfirlitinu ekki nákvæmar sökum skorts á áreiðanlegum upplýsingum, og á það einkum við um tvö síðustu árin. Til hægðarauka fyrir lesendur hefur framleiðsla ársins 1954 verið reiknuð sem hundrað einingar, og koma þannig fram vísitölur, sem eru mælikvarði á framleiðslu-

	Framleiðsla 1954 = 100					Árleg hreyfing (%)				
	1955	1956	1957	1958	1959	1955	1956	1957	1958	1959
Heildarframleiðsla	112,0	117,5	119,1	128,3	135,3	12,0	4,9	1,4	7,7	5,5
Framleiðsla landbúnaðarafurða	105,5	110,4	119,0	120,9	121,7	5,5	4,6	7,8	1,6	0,7
Framleiðsla sjávarafurða	118,1	118,9	110,2	133,1	135,1	18,1	0,7	+7,3	20,8	1,5

magn hvers árs, sé gert ráð fyrir sömu hlutföllum í samsetningu framleiðslunnar og árið 1954.

Samkvæmt yfirlitinu hefur raunveruleg þjóðarframleiðsla aukizt um 5,5% árið 1959. Meðalaukningin síðastliðin fimm ár er 6,3% á ári, en mest varð hún árið 1954 eða 12,0%.

Nokkrar breytingar hafa orðið á tölum um framleiðslu landbúnaðarafurða frá fyrri tölum, sem birzt hafa í þessu riti. Stafa breytingarnar af því, að nú hefur verið tekið tillit til breytinga í bústofni, en áður höfðu þær verið taldar í birgðabreytingum.

Mjög mikilla sveiflna gætir í framleiðslu sjávarafurða. Það er einkum eftirtæktarvert, að raunveruleg aukning á verðmæti framleiðslunnar samkvæmt yfirlitinu reyndist aðeins 1,5% árið 1959, þrátt fyrir það að aukning aflamagnsins varð 11,8%. Orsakirnar eru þær, að framleiðsla verðmætustu afurðanna, freðfisks og saltsíldar, minnkaði verulega á árinu, en framleiðsla verðmínni afurða, einkum síldarmjols og síldarlýsis, jókst mjög mikið. Mismunur á verði þessara afurða er svo mikill, að mikið vantar á, að framleiðsluaukning hinna verðmínni afurða vegi þar upp á móti.

Landbúnaður.

Veðráttan á árinu 1959 var landbúnaðinum nokkuð misjafnlega hagstæð eftir landslutum. Veturinn var í meðallagi hagstæður um land allt. Vorið var gott, en um miðjan júnímánuð gerði mikil hrakviðri norðan lands, og fennti fé víða. Eftir að veður hlýnaði síðast í júnímánuði, hélzt veðrátta mjög hagstæð allt sumarið á Norðurlandi. Aftur á móti var sumarið mjög votviðrasamt á Suður- og Vesturlandi, og af þeim sökum

gekk heyskapur erfiðlega þrátt fyrir góða sprettu. Í nóvember gerði norðan stórviðri á Norðurlandi, og hlutust af því miklir fjárskaðar, en jafnframt létti stórrigningum á Suðurlandi, og voru veður mild um haustið.

Sauðfjárafurðir. Árið 1959 var slátrað rúmlega 691 þús. fjár í sláturhúsum eða 1,1% meira en árið áður (sjá 1. töflu). Aftur á móti hefur heimaslátrun orðið 8—9% minni en 1958, og hefur heimaslátrun sauðfjár minnkað með hverju ári síðan 1955. Höfuðástæða þess er vafalaust sú, hversu sláturafurðir hafa verið greiddar niður, og sjá bændur sér hag í því að sláttra kindum í sláturhúsum, en flytja síðan heim kjöt til heimilisparfa. Heildartala sláturfjár árið 1959 var þannig rúmlega 760 þús. fjár eða svipuð tala og árið áður.

Kjötframleiðslan nam alls 11.202 tonn-um, en það er 1,1% minnkun frá 1958, enda var meðalpungi dilka örlítið lægri en árið áður eða 14,11 kg. Slátur, sem reikna má sem kjöt (hausar, hjörtu og lifur), er talið hafa numið 1.500 tonnnum, og hefur því heildarframleiðsla kindakjöts og sláturs verið um 12.700 tonn á árinu. Skipting heimaslátraðs fjár í dilka og fullorðið fé í 1. töflu er ónákvæm, og reyndar eru allar tölur um heimaslátrun byggðar á áætlunum.

Mjólkurafurðir. Innvegin mjólk í mjólkursamlögin fimm síðustu ár er sýnd á 2. töflu. Árið 1959 nam hún 69.163 tonnnum, sem er aðeins 0,7% aukning frá árinu áður, þrátt fyrir það að þrjú ný mjólkurbú tóku til starfa á árinu, og tóku tvö þeirra við mjólk frá bændum, er eigi höfðu flutt mjólk til mjólkurbúa áður. Minnkun hefur orðið á sölu mjólkur til hinna stóru mjólkurbúa á Suðurlandi, mest til Mjólkursamlags Borgfirðinga, en eitt hinna nýju mjólkurbúa tók við mjólk frá bændum, er áður

1. tafla. Sauðfjárslátrun og framleiðsla sauðfjárafurða 1955—1959.

	1955	1956	1957	1958	1959	Aukning frá 1958 til 1959
Fjöldi sauðfjár:						
Dilkar í sláturhús	451.147	465.177	512.262	646.183	651.069	0,8%
Fullorðið fé í sláturhús	31.325	33.878	25.881	37.669	40.211	6,7%
Samtals	482.472	499.055	538.143	683.852	691.280	1,1%
Heimaslátrun:						
Dilkar	61.943	50.000	46.266	40.000	41.600	4,0%
Fullorðið fé	52.817	53.930	40.000	35.902	27.814	÷ 22,5%
Heildartala sláturfjár	597.232	602.985	624.347	759.754	760.694	0,1%
Kjötframleiðsla:						
Dilkakjöt í sláturhús tonn	6.388	6.910	7.707	9.124	9.189	0,7%
Kjöt af fullorðnu í sláturhús . tonn	662	748	591	795	832	4,7%
Samtals tonn	7.050	7.658	8.298	9.919	10.021	1,0%
Heimaslátrun:						
Dilkar tonn	880	743	696	500	557	11,4%
Fullorðið fé tonn	1.136	1.213	1.000	911	624	÷ 31,5%
Heildarslátrun sauðfjár tonn	9.066	9.614	9.993	11.330	11.202	÷ 1,1%
Meðalpungi dilka (haustslátrun) . kg	14,19	14,85	15,04	14,12	14,11	÷ 0,1%
Gæruframleiðsla 1000 stk.	597	603	624	760	763	0,4%
Ullarframleiðsla tonn	618	630	700	780	800	2,6%

höfðu selt mjólk þangað. Aðalaukningin varð hjá mjólkurbúum á Norðurlandi og mest hjá Mjólkursamlagi Kaupfélags Skagfirðinga.

Framleiðsla og sala mjólkurafurða er sýnd í IX. töflu áftar í þessu hefti. Í þessu efni er það sérstaklega athyglisvert, að sala á mjólkurvörum jókst mikið á árinu, þrátt fyrir það að mjólkurneyzla hér á landi var mjög mikil fyrir. Nokkrar breytingar urðu í framleiðslunni á árinu. Undanrenna í kaseín jókst um tæpa 800 þús. lítra, framleiðsla undanrennudufts um tæp 180 tonn og mjólk í niðursuðu um rúmlega 115 þús. lítra. Aftur á móti minnkaði framleiðsla mjólkurosts um rúmlega 306 tonn, en hafði farið vaxandi á undanförunum árum, og framleiðsla nýmjólkurdufts minnkaði um tæp 133 tonn á árinu. Árið 1959 seldust um 60% af innveginni mjólk sem nýmjólk og rjómi, en um 40% fóru í vinnslu.

Aðrar búgreinar. Hrossaræktin hélzt í svipuðu horfi og á undanförunum árum. Not eru lítil af hrossum nema til slátrunar og

reiðar. Nokkuð var um sölu hrossa til útlanda, og eru líkur til, að hún fari vaxandi. Á árinu voru seldir 268 reiðhestar og reiðhestaefni úr landi, 566 árið á undan og 124 árið 1957. Hrossakjötsframleiðslan hefur verið áætluð 1.500 tonn, sem er sama tala og árið á undan.

Upplýsingar um framleiðslu annars kjöts eru ónákvæmar, en framleiðsla nautgripakjöts er áætluð 1.500 tonn eða eins og 1958. Framleiðsla alls annars kjöts (svína-, geita-, alifugla- og selkjöts auk villibráðar), svo og lax og silungs, hefur verið áætluð 1.350 tonn, en það er 50% aukning frá árinu áður.

Skýrslur um *alifuglarækt* eru mjög ófullkomnar, og eru áætlanir þær, sem hér fara á eftir, byggðar á fódurnotkuninni. Eggjaframleiðslan er áætluð 900 tonn, og er það sama tala og árið 1958. Tala varphæna mun vera um 120 þús. og hefur fækkað um rúmlega 14% frá árinu áður. Engar tölur eru til um fjölda anda og gæsa, en þær munu vart fleiri en örfá hundruð.

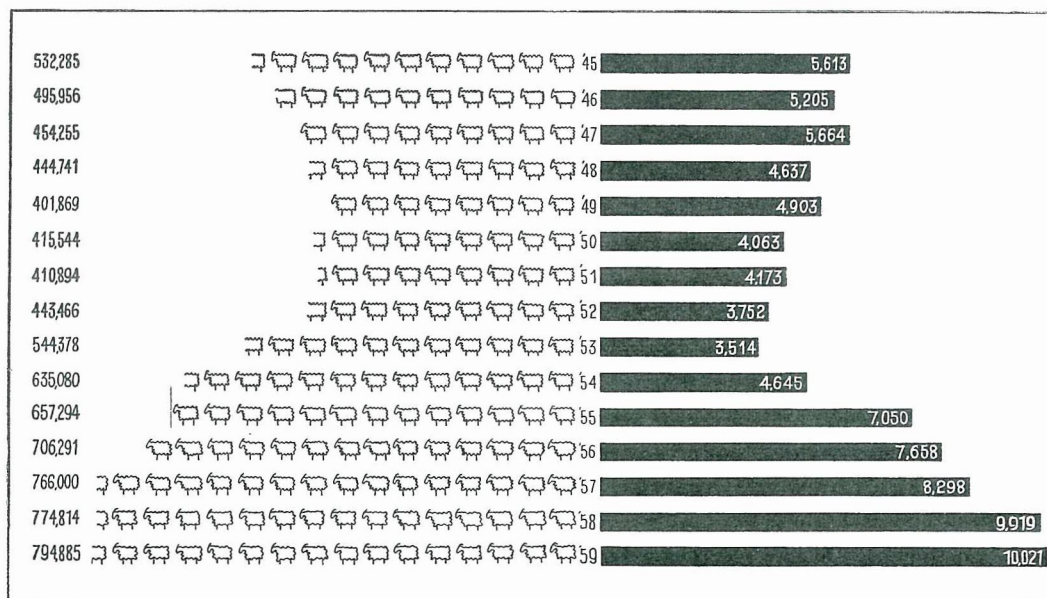
2. tafla. Innvegin mjólk í mjólkursamlögin 1955—1959.

	1955 tonn	1956 tonn	1957 tonn	1958 tonn	1959 tonn	Aukning frá 1958 til 1959
Mjólkurstöðin í Reykjavík	5.953	6.920	7.417	7.182	6.855	÷ 4,6%
Mjólkurstöðin á Akranesi	1.423	1.517	1.710	1.798	1.813	0,8%
Mjólkursamlag Borgfirðinga	5.081	5.103	6.141	7.208	6.708	÷ 6,9%
Mjólkursamlag Kaupf. Ísfirðinga	955	1.033	1.138	1.196	1.167	÷ 2,5%
Mjólkursamlag Kaupf. V.-Hún.	—	—	—	—	566	
Mjólkursamlag Kaupf. A.-Hún.	2.037	2.542	2.545	2.653	2.801	5,6%
Mjólkursamlag Kf. Skagfirðinga	2.322	2.633	2.894	3.104	3.415	10,0%
Mjólkursamlag Kaupf. Ólafsfjarðar .	—	—	—	—	198	
Mjólkursamlag KEA, Akureyri	10.650	11.951	12.989	13.245	13.516	2,1%
Mjólkursamlag Kf. Þing., Húsavík ..	1.917	2.327	2.742	2.976	3.254	9,3%
Mjólkurbú Kf. A.-Skaftf.	—	178	359	527	551	5,8%
Mjólkursamlag Kaupf. Héraðsbúa ..	—	—	—	—	352	
Mjólkurbú Flóamanna	23.889	25.382	28.452	29.281	28.437	÷ 2,9%
Samtals	54.227	59.286	66.387	69.163	69.633	0,7%

Garðrækt og kornrækt. Kartöfluuppskeran varð mun minni en árið 1958. Hefur hún verið áætluð 70 þús. tonn á móti 100 þús. tonn árið áður. Eftirfarandi tölur um uppskeru annarra garðávaxta eru byggðar á sölu Sölufélags garðyrkjumanna og áætlaðri sölu annarra aðila. Uppskera tómata nam 285 tonnum, sem er tæplega 18% aukning frá árinu áður, og gúrkuuppskeran var 100 tonn á móti 62 tonnum árið 1953. Uppskera blómkáls var um 30 þús.

hausar og hafði aukizt um 12 þús. hausa frá árinu áður eða 67%. Hvítkálsuppskeran nam 90 tonnum á árinu, en var 74 tonn árið 1958, og nemur aukningin því tæplega 22%. Uppskera gulróta var 110 tonn eða rúmlega 69% meiri en árið á undan, og salatuppskeran 50 þús. hauser, en það er rúmlega helmingi meiri uppskera en árið áður. Engar áreiðanlegar upplýsingar eru til um gulrófnauppskeruna.

Á Sámsstöðum var allmikil minnkun á

Sauðfjárstofninn í árslok og kjötframleiðslan í tonnum 1945—1959.

uppskeru byggis á árinu. Nam hún 105 tunnum, sem er tæplega 45% minna en 1958. Á hinn bóginn jókst uppskera hafra um 75% og nam 35 tunnum, og grasfræs-uppskeran nam 650 kg, en var 460 kg árið áður. Byggrækt er nýlega hafin að Egilsstöðum. Uppskeran nam 200 tunnum á móti 60 tunnum árið áður. Auk þessa munu nokkrir bændur fást við kornrækt í smærri stíl.

Útgerð og sjávarvöruiðnaður.

Heildaraflinn á árinu 1959 nam 564.407 tonnum á móti 505.038 tonnum árið áður, og nemur aukningin því 11,8%. Er fyrst og fremst um að ræða aukningu síldaraflans, en aflí flestra annarra fisktegunda dróst nokkuð saman, einkum karfaaflinn, sem minnkaði um rúmlega 10 þús. tonn. Af heildaraflanum öfluðu bátar 72,6%, en

3. tafla. Tala fiskiskipa og fiskimanna í hverjum mánuði 1959 og 1958.

	Tala skipa 1959					1958 samtals	
	Togarar	Mótorb. yfir 30 tonn	Mótorb. undir 30 tonn	Opnir vélbátar	Samtals	Tala skipa	Tala skip- verja
Janúar	40	228	65	28	361	363	4.174
Febrúar	38	290	58	6	392	470	5.010
Marz	37	326	145	95	603	585	5.551
Apríl	42	328	178	248	796	733	5.830
Mai	41	284	166	304	795	814	5.657
Júní	42	271	166	372	851	810	5.553
Júlí	41	308	203	392	944	796	5.525
Ágúst	42	298	187	336	863	788	5.446
September . .	43	67	154	296	560	657	3.914
Október	42	86	121	199	448	546	3.623
Nóvember . . .	42	210	108	135	495	451	3.578
Desember . . .	38	198	84	79	399	374	3.178

4. tafla. Veiðiaðferðir, stundaðar af fiskiskipum á öllu landinu í hverjum mánuði 1959 og 1958.

	Botnvörpu- veiði í salt	Botnvörpu- veiði í ís	Þorskeiðar með lóð og netum	Dragnóta- veiði	Síldveiðar m/ herpinót	Síldveiðar m/ rekinetum	Ymsar veiðar	Samtals 1959	Samtals 1958
	Tala skipa	Tala skipa	Tala skipa	Tala skipa	Tala skipa	Tala skipa	Tala skipa	Tala skipa	Tala skipa
Janúar	—	41	309	—	—	2	9	361	363
Febrúar . . .	1	41	340	—	—	—	10	392	470
Marz	4	42	543	—	—	—	14	603	585
Apríl	5	46	733	—	—	—	12	796	733
Mai	4	46	714	—	2	26	3	795	814
Júní	4	42	530	5	210	24	36	851	810
Júlí	1	44	574	14	218	40	53	944	796
Ágúst	—	46	495	10	218	34	60	863	788
September . .	—	47	458	6	2	23	24	560	657
Október	—	54	372	3	1	7	11	448	546
Nóvember . . .	—	54	324	1	19	81	16	495	451
Desember . . .	—	42	227	—	36	78	16	399	374

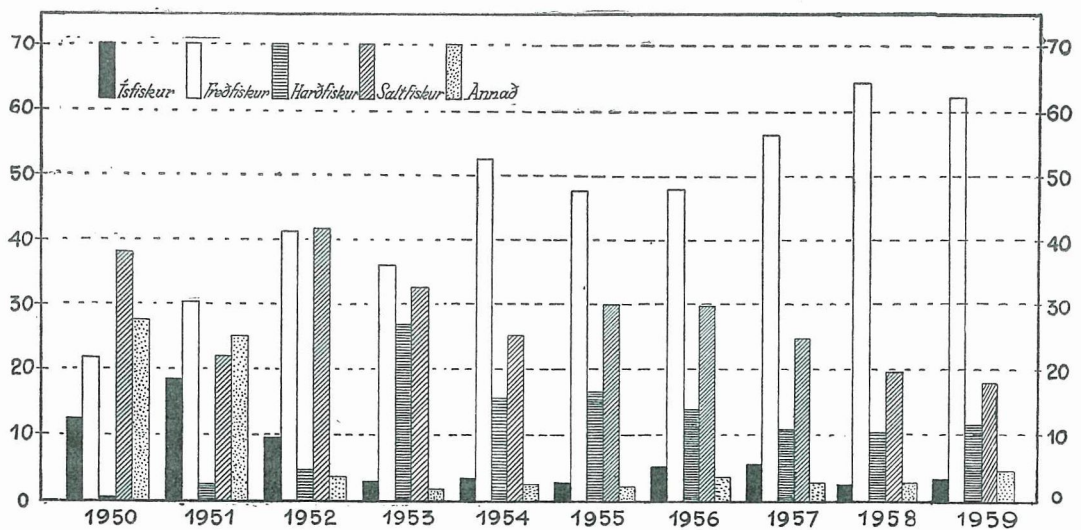
5. tafla. Hagnýting fiskaflans 1955—1959.

	1955 tonn	1956 tonn	1957 tonn	1958 tonn	1959 tonn
Ísfiskur	11.323	18.283	17.314	9.826	13.324
Fiskur til frystingar	170.254	164.368	179.855	258.251	236.170
Fiskur í herzlu	59.969	47.635	34.477	41.740	44.981
Fiskur og sild í niðursuðu	323	164	133	59	70
Fiskur til söltunar	106.734	100.781	77.667	77.395	69.382
Sild til söltunar	36.507	51.358	27.156	53.460	36.334
Sild til frystingar	10.997	12.909	12.024	15.939	14.788
Sild í verksmiðjur	4.933	36.198	78.315	37.920	131.444
Annar fiskur í verksmiðjur	5.419	8.486	5.958	5.161	10.706
Annað	2.493	3.514	3.428	5.287	7.206
Samtals	408.952	443.695	436.327	505.038	564.407

togara 27,4%, og hafði hlutur bátanna í heildaraflanum aukizt mjög frá árinu áður. Á árinu jókst heildarbáttaafllinn um 34%, en aftur á móti minnkaði togaraafllinn um 21,5%.

Þátttaka í útgerð. Á 3. töflu sést fjöldi þeirra skipa og sjómanna, er þátt tóku í veiðum í hverjum mánuði 1959. Meðalfjöldi skipa við veiðar hvern mánuð var 626, og er það heldur meira en 1958, en þá var meðalskipafjöldinn 616. Þátttaka togara var heldur minni, þátttaka mótorbáta svipuð og þátttaka opinna vélbáta heldur meiri. Að meðaltali var tala skipverja 4.599 árið 1959. Flestir voru þeir 5.995 í apríl og færstir 3.332 í desember. Tala skipverja

1958 var að meðaltali 4.729 eða nokkru hærri en 1959. Flestir voru þeir 5.830 í apríl, en færstir 3.178 í desember. Á 4. töflu er sýnd skipting veiðiskipa mánaðarlega eftir veiðiaðferðum. Litlar breytingar urðu frá árinu 1958, en sams konar tafla fyrir það ár er birt í 3. hefti Fjármálatíðinda 1959. Þátttaka í þorskveiðum með lóð og netum var heldur meiri árið 1959 en árið áður, en þátttaka í sumarsildveiðum með herpinót nokkru minni. Hins vegar voru nokkur skip við sildveiðar með herpinót haustið 1959, en engin haustið áður. Færri skip voru aftur á móti með reknet. Færri skip stunduðu botnvörpuveiðar í salt en árið áður, en fleiri veiðar í ís. Liðurinn ýmsar

Hlutfallsleg skipting aflans eftir verkun á öðrum veiðum en sildveiðum.

6. tafla. Ísfisksframleiðsla 1955—1959.

	Fjöldi söluferða			Aflamagn í tonnum		
	togarar	bátar	samtals	togarafiskur	bátafiskur	samtals
1955	47	2	49	11.240	182	11.422
1956	96	2	98	18.209	74	28.283
1957	99	2	101	17.223	41	17.314
1958	57	2	59	9.859	97	9.956
1959	86	12	98	13.202	659	13.861

7. tafla. Freðfisksframleiðsla 1955—1959.

	1955 tonn	1956 tonn	1957 tonn	1958 tonn	1959 tonn
Þorsflök	27.915	28.692	30.408	38.873	35.973
Ýsuflök	3.240	3.080	4.074	4.218	3.852
Ufsaflök	754	872	1.609	1.905	1.939
Lönguflök	21	68	150	617	453
Steinbitsflök	764	959	1.681	2.089	1.998
Karfaflök	20.096	13.960	15.677	26.368	22.583
Flatfiskur, flök og heilfrystur	293	868	1.951	810	1.102
Skata	2	28	47	33	—
Háfur	—	—	52	—	—
Samtals	53.085	48.527	55.649	74.913	67.900

veiðar nær yfir loðnuveiðar og rækju- og humarveiðar. Þátttaka í þessum veiðum hefur aukizt talsvert.

Aflabrógð. Eins og getið var hér að fram-
an, stafar aukning heildaraflans fyrst og
fremst af því, hversu mjög síldaraflinn
jókst. Skipting aflans á fisktegundir er
sýnd í VII. töflu í fréttapáttum aftar í
þessu hefti. Samkvæmt þeirri töflu jókst
síldaraflinn um 70,4% á árinu og nam
32,4% heildaraflans, en 21,2% árið áður.
Nokkur aukning varð á flatfisksaflanum
og ufsaaflanum, og auk þess jókst úrgangs-
fiskur í verksmiðjur nokkuð. Afli allra ann-
arra fisktegunda minnkaði, og munar þar
langmest um karfaaflann, sem minnkaði
um 9,6%, og þorskaflann, en hann minnk-
aði um 1,4%. Þorskaflinn nam nú 41,1%
heildaraflans á móti 46,6% árið áður, og
hlutur karfaaflans var 17,6% af heildar-
aflanum (21,8% árið 1958).

Í 5. töflu er sýnd hagnýting fiskafans
síðastliðin fimm ár. Árið 1959 urðu þær
breytingar helztar á hagnýtingu aflans, að

bræðslusild jókst um tæp 250%, en síldar-
söltun minnkaði aftur á móti um þriðjung.

Verkun aflans á þorskveiðum. Frysting
varð hlutfallslega heldur minni en árið
1958, og fóru 61,9% heildarþorskaflans til
frystingar á móti 64,9% árið áður. Söltun
minnkaði einnig nokkuð hlutfallslega, og
voru 18,2% heildarþorskaflans verkuð
þannig, en um 20% árið 1958. Athygli skal
vakin á því, að með þorskafla er átt við all-
ar fisktegundir nema síld í samræmi við
flokkun Fiskifélags Íslands.

Ísfiskur. Á 6. töflu er sýnd framleiðsla
ísfisks til útflutnings. Þar sést, að hún
hefur aukizt mjög verulega frá 1958, en
varð þó minni en árið 1957. Söluferðir tog-
aranna urðu 86 á móti 57 árið áður, og bát-
ar fóru 12 söluferðir eða fleiri en nokkru
sinni fyrr. Er þar einkum um að ræða hina
nýju 250 tonna stálbáta.

Freðfisksframleiðsla. Framleiðsla freð-
fisks var um 7.000 tonnum minni en árið
1958, og er samdrátturinn um 9%. Fram-
leiðsla karfaflaka minnkaði um nálægt

4.000 tonn og þorsklaka nálægt 3.000 tonn, en þorsk- og karfaflök voru um 85% af framleiðslunni síðustu þrjú árin. Þess ber að gæta, að framleiðslan 1958 var miklu meiri en árin þar á undan, sbr. 7. töflu, þannig að árið 1959 verður næstbezt síðustu fimm ára. Tölurnar fyrir árið 1959 í 7. töflu eru að nokkru leyti áætlaðar, vegna þess að endanlegar tölur frá Fiskifélagi Íslands fengust ekki í tæka tíð.

Saltfiskverkun. Framleiðsla saltfisks varð heldur minni en árið áður. Á 8. töflu er sýnd framleiðsla bæði á verkuðum og óverkuðum saltfiski síðastliðin fimm ár. Einnig er þar sýnd heildarframleiðslan, umreiknuð í óverkaðan fisk, og gefur það nokkra hugmynd um þróunina frá ári til árs, enda þótt slíkir umreikningar geti aldrei orðið nákvæmir.

Harðfiskur. Harðfiskframleiðslan síðustu fimm árin er sýnd á 9. töflu. Árið 1959 jókst framleiðslan töluvert samkvæmt áætluðum, enda jókst móttekinn fiskur til framleiðslunnar um tæplega 8%.

Mjöl og lýsi. Framleiðsla fiskmjöls, karfamjöls og ufsamjöls síðustu fimm ár er sýnd á 10. töflu og framleiðsla karfa- og ufsalýsis á 11. töflu. Fiskmjölsframleiðslan jókst nokkuð á árinu, en framleiðsla ufsamjöls og ufsalýsis var lítil sem engin eins og árið 1958. Framleiðsla karfamjöls og karfalýsis jókst nokkuð á árinu, þrátt fyrir það að karfaaflinn hafi minnkað um 10 þús. tonn, eins og áður var getið. Sú minnkun hefur því eingöngu komið niður á frystingunni.

Þorskalýsisframleiðslan varð nokkru meiri en árið áður, eins og sést í 12. töflu. Þar er auk þess sýnd framleiðsla kaldhreinsunarstöðva síðustu fimm árin. Framleiðsla kaldhreinsaðs meðalalýsis var svipuð og árið áður, en nokkur aukning varð á framleiðslu ókaldhreinsaðs lýsis.

Síldveiðar. Fyrstu fimm mánuði ársins var síldaraflinn samtals 1.891 tonn, en var 3.220 tonn á sama tímabili 1958. Er hér einkum um að ræða afla reknetabáta í Faxaflóa.

Nokkru færri skip tóku þátt í sumarsíldveiðunum fyrir norðan land og austan heldur en sumarið 1958 eða 224 skip á móti 241

8. tafla. Saltfisksframleiðsla 1955—1959.

	Fullverk- aður fiskur	Óverk- aður fiskur	Heildarfram- leiðsla, umreiknuð í óverkaðan fisk
	tonn	tonn	tonn
1955	7.953	34.180	48.700
1956	7.980	31.130	44.960
1957	5.850	25.300	34.027
1958	7.700	22.000	34.760
1959	7.300	19.000	31.209

9. tafla. Harðfisksframleiðsla 1955—1959.

	Móttekinn fiskur	Áætluð framleiðsla
	tonn	tonn
1955	59.969	10.500
1956	47.635	8.300
1957	34.477	6.033
1958	41.740	7.090
1959	44.981	6.600

10. tafla. Framleiðsla fiskmjöls, karfamjöls og ufsamjöls 1955—1959.

	Fiskmjöl	Karfamjöl	Ufsamjöl	Samt.
	tonn	tonn	tonn	tonn
1955	20.347	12.643	74	33.064
1956	21.591	10.431	381	32.403
1957	19.833	10.154	299	30.286
1958	21.800	15.030	—	36.830
1959	25.900	16.900	—	42.800

11. tafla. Framleiðsla karfa- og ufsalýsis 1955—1959.

	Karfalýsi	Ufsalýsi	Samt.
	tonn	tonn	tonn
1955	4.015	6	4.021
1956	2.833	93	3.197
1957	2.893	5	2.898
1958	4.577	—	4.577
1959	4.900	—	4.900

skipi 1958. Af þeim veiddu 216 skip með hringnót og 8 með herpinót. Þátttaka í sumarsíldveiðum og meðalafli fimm síðustu ára eru sýnd í 13. töflu.

Aflabrögð á sumarsíldveiðunum voru miklu betri en árið áður, og var þetta bezta

12. tafla. Þorskalýsisframleiðsla 1955—1959.

		1955	1956	1957	1958	1959
Lýsisframleiðsla	tonn	10.778	11.016	9.321	9.800	10.200
Framleiðsla kaldhreinsunarstöðva:						
Kaldhreinsað meðalalýsi	tonn	1.925	1.126	1.672	1.381	1.340
Ókaldhreinsað lýsi	tonn	9.031	9.460	6.483	7.409	7.604
Annað lýsi	tonn	23	—	—	413	69
Tylgi og harðfeiti	tonn	575	512	476	550	—

13. tafla. Þátttaka í sumarsíldveiðum og meðalafli 1955—1959.

		1955	1956	1957	1958	1959
Tala skipa		132	187	234	241	224
Heildarrúmlestatala, brúttó		9.624	14.380	18.592	17.915	16.443
Tala skipverja		1.521	2.090	2.653	2.653	2.477
Heildarafli í málum		205.141	507.232	682.690	551.909	1.126.339
Meðalafli á skip í málum		1.554	2.712	2.913	2.290	5.028

14. tafla. Síldarmóttaka og framleiðsla síldarafurða 1955—1959.

	Móttekin bræðslu- síld	Framleitt síldar- lýsi	Framleitt síldar- mjöl	Norður- lands- síld	Suður- lands- síld	Síldar- söltun samtals	Fryst síld
	mál	tonn	tonn	tunnur	tunnur	tunnur	tonn
1955	32.762	1.774	2.012	177.474	88.448	265.922	10.129
1956	268.133	8.514	7.485	264.124	116.319	380.443	12.909
1957	580.111	11.279	13.579	150.869	50.282	201.151	12.024
1958	280.886	5.880	6.880	289.105	106.895	396.000	15.939
1959	973.659	21.600	22.100	216.307	52.065	268.372	14.700

aflasumarið síðan 1944. Verðmæti aflans varð þó ekki að sama skapi meira, þar sem minna var saltað en sumarið 1958, en á síðara hluta ársins tók að gæta mikils verðfalls á mjöli og lýsi á heimsmarkaðnum. Stafaði það af mikilli framleiðsluaukningu á þessum afurðum í Perú. Að þessu sinni veiddist fyrsta síldin hinn 19. júní. Helztu orsök hins aukna aflamagns á síldveiðum má telja aukna veiðitækni, en það hefur mjög farið í vöxt á síðustu árum, að kastað hefur verið á síldina eftir dýptarmælum.

Haustsíldveiðar sunnan lands hófust ekki fyrr en um miðjan nóvember, og er það seinna en venja hefur verið. Veiði var fremur treg framan af, en glæddist í desembermánuði, og var dágóð veiði út mánuðinn.

Í 14. töflu er sýnd verkun síldarafans og síldarmóttaka síðastliðin fimm ár.

Hvalveiðar. Eins og undanfarin ár voru hvalveiðar stundaðar á fjórum bátum frá Hvalfirði. Veiddist 371 hvalur, og er það miklu minna en undanfarin ár. Í fyrra veiddust 508 hvalir. Veiðin nýttist betur en áður. Meira kjötmagn fór til frystingar en í fyrra, og mjölmagn var með mesta móti, enda hafði verið komið fyrir tækjum til vinnslu soðkjarna í hvalstöðinni. Vertíðin byggist á þremur hvaltegundum. Mest hefur veiðzt af langreyðum, en veiði búr-hvala hefur farið vaxandi. Þriðja tegundin er sandreyður.

Iðnaðarframleiðsla.

Ekki er enn lokið upplýsingasöfnun þeirri, sem Hagstofa Íslands annast um

15. tafla. Hvalveiðar og hvalafurðir
1955—1959.

	1955	1956	1957	1958	1959
Aflamagn:					
Langreyðar . .	236	265	348	289	178
Steypireyðar .	10	8	10	5	6
Sandreyðar . .	134	72	78	91	67
Búrhvalir . . .	20	95	81	123	120
Samtals	400	440	517	508	371
Framleiðsla í tonnum:					
Hvallýsi	2.062	1.950	2.335	2.151	1.342
Búrhvalslýsi .	187	965	861	1.306	1.295
Hvalkjöt . . .	1.898	3.020	3.207	1.881	1.970
Rengi	126	72	110	68	77
Hvalmjöl . . .	1.063	1.021	1.505	1.576	1.528

framleiðslu iðnfyrirtækja árið 1959. Í næsta hefti Fjármálatíðinda munu niðurstöður þeirrar skýrslusöfnunar verða birtar.

Framleiðsla innlendra tollvörutegunda er sýnd í 16. töflu. Í heild fór framleiðslan vaxandi árið 1959. Mest varð aukning á gosdrykkjaframleiðslunni, en hlutfallslega varð mest aukning á framleiðslu áfengs öls, sem því nær tvöfaldaðist. Framleiðsla minnkaði á aðeins fjórum þessara vörutegunda, þ. e. sóðavatni, kaffibæti, átsúkkulaði og brjóstsykri.

Áburðarverksmiðjan h.f. í Gufunesi framleiddi 18.317 tonn af köfnunarefnis-áburði, 159 tonn af ammoníaki og 13,6 tonn af saltþéturssýru. Er þetta svipuð framleiðsla og árið 1958. Ekkert var flutt út af

áburði á árinu, en aftur á móti var um að ræða nokkurn innflutning. Á undanförunum árum hefur rafmagnsskortur valdið því, að ekki hefur reynzt unnt að fullnýta afkastagetu verksmiðjunnar, en eftir að orkustöðin við Efra-Sog tók til starfa á þessu ári, hefur úr þessu rætt, og er áætlað, að í framtíðinni verði hægt að framleiða áburð til útflutnings.

Sementsverksmiðja ríkisins. Árið 1959 var fyrsta fulla starfsár sementsverksmiðjunnar á Akranesi, en hún tók til starfa á miðju ári 1958. Framleidd voru 78 þús. tonn af sementi, en afkastageta verksmiðjunnar er talin 105 þús. tonn á ári. Ástæða þess, að framleiðslan varð ekki meiri, var rafmagnsskortur í desembermánuði, og var framleiðslu þá hætt í mánaðar tíma.

Raforkuframleiðsla.

Orkuvinnsla allra almenningssrafveitna á landinu er sýnd á 17. töflu. Á tímabilinu, sem nær yfir fimm síðustu ár, hefur vinnsl-

17. tafla. Orkuvinnsla allra almenningssrafveitna á landinu 1955—1959 í milljónum kílóvattstunda.

	Vatns- afls- stöðvar	Gufu- afls- stöðvar	Disil- stöðvar	Samtals
1955	379	0	12	391
1956	405	0	12	417
1957	414	0	13	427
1958	431	1	13	445
1959	470	3	11	484

16. tafla. Framleiðsla á innlendum tollvörutegundum 1955—1959.

		1955	1956	1957	1958	1959
Maltöl	litrar	719.791	906.984	848.159	786.223	802.709
Annað óáfengt öl	litrar	557.623	928.512	629.019	634.323	656.990
Áfengt öl	litrar	5.779	11.417	8.669	9.234	18.363
Ávaxtasafi	litrar	29.220	35.870	27.847	40.234	47.225
Gosdrykkir	litrar	2.160.406	2.713.969	2.699.084	3.112.615	3.286.069
Sóðavatn	litrar	119.967	151.950	131.188	127.504	123.573
Kaffibætur	kg	176.712	177.355	165.487	185.506	156.181
Suðusúkkulaði	kg	84.392	83.232	83.109	79.030	80.213
Átsúkkulaði	kg	129.538	105.834	95.409	96.836	84.074
Brjóstsýkur	kg	101.660	114.693	99.034	95.117	93.779
Konfekt	kg	130.357	152.255	146.551	118.235	138.111
Karamellur	kg	86.133	93.589	69.884	55.487	63.813
Lakkrís	kg	33.310	42.560	36.167	37.614	43.397

an aukizt um 23,8%, þar af um 8,8% árið 1959.

Eftirfarandi tölur sýna tekjur af raforkusölu beint til neytenda síðustu fimm árin, þannig að heildsölutekjur eru ekki tvítaldar.

	<i>Millj. kr.</i>
1955	95,9
1956	110,5
1957	121,0
1958	143,0
1959	155,0

Fjárfesting.

Heildarfjárfestingin í þjóðarþúskapnum síðastliðin sex ár er sýnd í 1. töflu á verðlagi viðkomandi árs, en sökum mikilla verðbreytinga á þessu tímabili, gefa tölurnar ekki rétta mynd af raunverulegri fjárfestingu. Því hefur verið gerð tilraun til að eyða áhrifum verðbreytinga með því að miða við verðlag ákveðins árs. Í 2. töflu sést fjárfestingin á verðlagi ársins 1954, og eru tölurnar þar fengnar með því að lækka tölurnar í 1. töflu að sama skapi og vísitala neytluvöruverðlags á hverjum tíma hefur hækkað frá 1954. Mest varð aukning raunverulegrar fjárfestingar árin 1955 og 1956 eða rúmlega 18% hvort árið, en árið 1958 minnkaði fjárfestingin um rúmlega 6%. Meðalaukningin síðustu fimm árin

nemur 9,5% á ári. Athygli skal vakin á því, að tölur þær, sem hér birtast og fengnar eru hjá Framkvæmdabanka Íslands, eru nokkuð breyttar frá fyrri tölum, sem birzt hafa í Fjármálatíðindum, en endurskoðun hefur nýlega farið fram á þeim. Hin mikla aukning fjárfestingar í iðnaði árin 1957 og 1958 stafar af byggingu sementsverksmiðjunnar. Í liðnum „samgöngur og flutningar“ varð mikil aukning árið 1955, sem stafar af miklum bílannflutningi það ár, og aftur árið 1959, en þá voru keyptar til landsins stórar farþegaflugvélar og flutningaskip. Aukningin í liðnum „raforka“ á þremur síðustu árum stafar einkum af virkjuninni við Efra-Sög.

Hér á eftir verður gerð grein fyrir fjárfestingunni í einstökum atvinnugreinum.

Landbúnaður.

Fjárfesting í landbúnaði nam 291 millj. kr. á móti 257 millj. kr. árið 1958. Raunveruleg aukning varð mjög mikil eða 12,7%, eins og sjá má í 2. töflu. (Byggingar íbúðarhúsa í sveitum eru ekki taldar með né heldur raforkuframkvæmdir þar.) Þessa aukningu er nær eingöngu að rekja til aukningar bústofsins, því að í öðrum þáttum fjárfestingarinnar urðu aðeins veigalitrar breytingar.

Jarðrækt. Skurðgröftur var nokkru minni en árið áður, en aftur á móti voru fram-

1. tafla. Heildarfjárfesting í þjóðarþúskapnum 1954—1959 í millj. kr. og hlutdeild hennar í heildarframleiðslu.

	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Landbúnaður	193	198	235	261	257	291
Sjávarútvegur	56	93	141	157	200	232
Iðnaður og námugróftur	57	50	58	118	93	50
Raforka	55	56	98	162	215	187
Samgöngur og flutningar	151	222	230	235	216	295
Íbúðarhús	293	383	557	564	514	570
Opinber þjónusta	40	43	68	87	99	103
Verzlun og veitingar	27	33	33	39	38	42
Samtals	872	1.078	1.420	1.623	1.632	1.770
Heildarframleiðsla á markaðsverði	3.296	3.863	4.513	4.777	5.509	5.854
Heildarfjárfesting í hlutfalli við heildarframleiðslu	26,5%	27,9%	31,5%	34,0%	29,6%	30,2%

2. tafla. Heildar fjárfesting í þjóðar búskapnum í millj. kr.
á verðlagi ársins 1954.

	1954	1955	1956	1957	1958	1959	Breyting í % frá 1958-1959
Landbúnaður	193	189	202	214	197	222	12,7
Sjávarútvegur	56	89	121	129	153	177	15,7
Iðnaður og námugróftur	57	48	50	97	71	38	÷ 46,5
Raforka	55	53	84	133	165	142	÷ 13,9
Samgöngur og flutningar	151	212	197	193	166	225	35,5
Íbúðarhús	293	366	478	463	394	434	10,2
Opinber þjónusta	40	41	58	71	76	78	2,6
Verzlun og veitingar	27	32	28	32	29	32	10,3
Samtals	872	1.030	1.218	1.332	1.251	1.348	10,8
Visitata	100,0	104,7	116,5	121,7	130,3	131,3	0,8

3. tafla. Ræktunarframkvæmdir 1955—1959.

Ár	Jarðvinnsla			Skurðgröftur		
	Nýrækt ha	Túna- sléttur ha	Matjurta- garðar ha	Lengd í kíló- metrum	Rúmmál í þús. m ³	Kostnaður í þús. kr.
1955	2.422	739	26	870,7	3.096,5	10.292,4
1956	3.386	83	20	947,6	4.179,1	15.221,3
1957	3.570	139	23	941,8	4.193,9	16.658,0
1958	3.912	129	17	943,2	4.183,5	16.623,4
1959	4.499	85	28	908,1	4.021,8	16.803,8

kvæmdir við nýrækt töluvert meiri en árið 1958, eins og sést í 3. töflu, en nýrækt hefur aukizt með ári hverju frá 1955. Framkvæmdir á vegum Landnáms ríkisins eru taldar með í 3. töflu.

Nýbýlastjórn ríkisins samþykkti 43 nýbýli á árinu, endurbyggð 9 eyðijarða, 6 smábýli og 7 garðyrkjubýli eða samtals 65 býli. Enn fremur var veitt aðstoð við 3 bæjarflutninga og við endurbyggingu á einum bæ, sem hafði brunnið. Kostnaður við framkvæmdir Landnáms ríkisins er sýndur á 4. töflu. Árið 1959 var hann um 3 millj. kr. meiri en árið áður. Frá upphafi er kostnaðurinn orðinn 17,4 millj. kr.

Útgjöld ríkissjóðs vegna jarðræktarlaganna námu alls 27,0 millj. kr. árið 1959.

Búvélæign. Innflutningur landbúnaðarvéla var nokkru meiri en 1958, og jókst innflutningur á mógavélum mest. Voru flutt-

ar inn 903 mógavélar á árinu, en 587 árið áður. Á 5. töflu er sýndur innflutningur búvéla árið 1959 og auk þess heildar búvéla-

4. tafla. Kostnaður við Landnám ríkisins.

	1947-'58 þús. kr.	1959 þús. kr.	Samtals þús. kr.
Ölfus	2.096	336	2.432
Hvolsvöllur	495	14	509
Þinganes	1.289	110	1.399
Viðimýri	1.731	99	1.830
Skinnaðar	998	1	999
Reykholmar	1.051	78	1.129
Ljósavatnshreppur	861	179	1.040
Auðkúla	594	116	710
Fljótsdalshérað	2.572	433	3.005
Álftaneshreppur ...	1.717	376	2.093
Kaldrananæs	573	125	698
Svartárdalur	367	793	1.160
Dalir	—	350	350
Samtals	14.344	3.010	17.354

5. tafla. Búvélaeign landsmanna.

	Í árslok		Innfl.
	1958	1959	Samtals
Vélknúin tæki:			
Beltadráttarvélar	286	9	295
Hjóladráttarvélar	4.844	367	5.211
Garðadráttarvélar	154	4	158
Skurðgröfur	52	2	54
Verkfæri við dráttarvélar:			
Plógar	1.227	16	1.243
Herfi	746	17	763
Plógherfi	59	5	64
Sláttuvélar	4.549	332	4.881
Jeppasláttuvélar	140	—	140
Vagnsláttuvélar	20	—	20
Snúningsvélar	872	—	872
Rakstrarvélar	151	32	183
Múgavélar	2.111	903	3.014
Heyhleðsluvélar	185	—	185
Mykjudreifarar	368	75	443
Áburðardreifarar	743	267	1.010
Kartöfluusetjarar	57	5	62
Kartöfluupptökuvélar	83	13	96
Jarðvegstætarar	161	112	273
Ávinnsluherfi	249	50	299
Ámoksturstæki	588	261	849
Heygreipar	128	120	248
Hestaverkfæri:			
Plógar	1.146	—	1.146
Herfi	1.488	—	1.488
Áburðardreifarar	1.307	6	1.313
Rakstrarvélar	3.954	3	3.957
Snúningsvélar	1.819	—	1.819
Múgavélar	496	—	496
Önnur tæki:			
Kartöfluflokkunarvélar	125	—	125
Úðarar	717	9	726
Duftdreifarar	552	—	552
Mjaltavélar	1.011	64	1.075
Saxblásarar	77	—	77
Heyblásarar	204	49	253

eign landsmanna í árslok 1958. Sú tala er alltof há, þar sem ekki hefur verið tekið tillit til úreldingar, en engin könnun hefur verið gerð á búvélaeigninni síðan 1947.

Árið 1959 voru fluttar inn dráttarvélar fyrir 18,1 millj. kr. á móti 17,5 millj. kr. árið áður. Erfitt er að gera sér grein fyrir því, hvort bifreiðakaup í þágu landbúnaðarins hafi breytt frá 1958, því að erfitt er að fá áreiðanlegar skýrslur um slíkt. Þó má geta þess, að árið 1959 voru fluttir inn 112 rússneskir jeppar, en 99 jeppar árið 1958.

Bústofn. Á 6. töflu er sýnd tala búfjár síðastliðin fimm ár. Samkvæmt áætluðum tölum um búfjárfjöldann í árslok 1959 hefur sauðfé fjölgað um rúmlega 21 þús. á árinu og nautgripum um 2 þús., en aftur á móti mun hrossum hafa fækkað um rúmlega 500 gripi, sem er allmiklu minni fækkun en árin áður.

Byggingar. Nokkur aukning varð á íbúðabyggingum í sveitum á árinu, en nánar verður vikið að þeim í kaflanum um húsbbyggingar síðar í greininni. Til byggingar útihúsa í sveitum var varið 119,3 millj. kr. samkvæmt áætlun, og er það 11 millj. kr. meira en árið 1958. Byggð voru fjós yfir 2.368 kýr, fjárhús yfir 29 þús. fjár, hlöður að rúmmáli 147 þús. teningsmetrar og önnur útihús samtals 36 þús. teningsmetrar.

Útgerð.

Auk kostnaðar við aukningu bátaflotans, sem skýrt verður frá hér á eftir, var varið 39,2 millj. kr. til atvinnufyrirtækja í þágu sjávarútvegsins. Er það svipuð upphæð og árið 1958. Af þessari upphæð var 15,3 millj. kr. varið til byggingar fiskhúsa, er voru að rúmmáli samtals 40.891 m³. Bygging hraðfrystihúsa nam alls 44.759 m³, og er það geysimikil aukning frá árinu áður.

Aukning skipastólsins.

Á 7. töflu er sýnd smíði þilfarsskipa innan lands á síðustu þremur árum. Hefur starfsemi innlendra skipasmíðastöðva stöðugt dregið saman á undanförunum árum, en líkur benda til þess, að hún muni aukast vegna gengisbreytingarinnar. Skipin eru talin fullsmíðuð, þegar þeim hefur verið

6. tafla. Bústofn samkvæmt búnaðar-skýrslum í árslok 1955—1959.

	Sauðfé	Nautgripir	Hross
1955	657.294	45.499	35.172
1956	706.291	47.509	33.928
1957	769.777	49.036	33.055
1958	774.814	48.000	31.023
1959	(796.000)	(50.000)	(30.500)

Ath. Svígatölur eru að nokkru áætlaðar.

7. tafla. Smíði skipa og báta innan lands
1957, 1958 og 1959.

	Tala skipa	Rúmlestir brúttó
Skip smíðuð 1957	15	428
Skip smíðuð 1958	10	216
Skip smíðuð 1959	6	174
Skip í smíðum í árslok 1957	5	215
Skip í smíðum í árslok 1958	7	239
Skip í smíðum í árslok 1959	10	384

hleypt af stokkunum, en þá eru þau tekin á skipaskrá.

Fiskiskipaflotinn. Enginn togari bættist í flotann á árinu 1959, ef miðað er við skráningu. Einn togari var felldur niður af skipaskrá, b/v Júlí, sem fórst á Nýfundnalandsmiðum.

Mjög mikil aukning varð á bátaflotanum. Af nýsmíðuðum innlendum bátum voru 6 teknir á skipaskrá, samtals 174 rúmlestir. Auk þess voru 20 bátar smíðaðir erlendis teknir á skipaskrá. Af þeim voru 12 smíðaðir í Austur-Þýzkalandi, allir úr stáli, 1 stálbátur í Noregi, 4 bátar í Danmörku, allir úr eik, 2 eikarbátar í Svíþjóð og 1 í Vestur-Þýzkalandi. Eftirfarandi yfirlit sýnir breytinguna á bátaflotanum á árinu 1959:

	Rúmlestir
Smíði innan lands (teknir á skipaskrá)	174
Innfluttir bátar	2.838
Viðbót samtals	3.012
Útstrikað af skipaskrá	546
Nettóaukning	2.466

Farskipastóllinn. Eitt nýtt skip bættist í farskipaflotann á árinu, en það var flutningaskipið Langjökull. Var skipið smíðað í Danmörku og er 1.987 rúmlestir að stærð. Það er eign Jökla h/f.

Önnur skip. Flóabáturinn Drangur, sem er 191 smálest, smíðaður í Noregi, var skráður á árinu.

Raforkumál.

Nokkur minnkun varð á fjárfestingu vegna raforkuframkvæmda á árinu 1959.

Mun hún hafa numið 180,6 millj. kr. á móti 192,2 millj. kr. árið 1958.

Byggingarkostnaður rafmagnsveitna ríkisins nam 44,1 millj. kr. og héraðsrafveitna ríkisins 23,2 millj. kr. Helztu framkvæmdir voru þessar: Á Austfjörðum var unnið við frágang á Grímsárvirkjun og aðveitustöðvum. Lokið var við línu frá Reyðarfirði til Fáskrúðsfjarðar, og Búðakauptún við Fáskrúðsfjörð var tengt Grímsárvirkjun. Hafin var bygging dísilstöðvar á Vopnafirði, og voru settar þar vélar til bráðabirgða fyrir bæinn og síldarverksmiðjuna. Á Vestfjörðum var lokið við línu frá Breiðdal til Ísafjarðar og byggð lína frá Ísafirði til Bolungarvíkur, og auk þess var Reiðhjallavirkjun tengd við Mjólkárviðvirkjun. Lokið var við línu frá Flateyri til Suðureyrar og Suðureyri tengd Mjólká. Unnið var við frágang á spennistöðvum, háspennulínum og bæjarkerfum, sem tekin höfðu verið í notkun árið áður. Hafin var bygging dísilstöðvar í Vík í Mýrdal og í Ólafsvík, og auk þess var unnið að lagfæringum og breytingum á dísilstöðvum víðs vegar á landinu.

Helztu raforkuframkvæmdir aðrar voru við Efra-Sog, og var stöðin að nokkru leyti tekin í notkun seinast í desember 1959, en að öllu leyti var stöðin ekki tekin í notkun fyrr en snemma árs 1960. Orkuverið, sem gefið hefur verið nafnið Steingrímstöð, hefur 2 rafala, samtals 26.400 kW. Auk þess eru svo venjulegar aukningar á dreifikerfum rafveitna á ári hverju, en af einstökum stöðum voru þær langmestar í Reykjavík, samtals 8,5 millj. kr.

Uppsett heildarafl allra orkustöðva landsins, sem selja rafmagn til almenningsþarfa, er sýnt á 8. töflu Hin mikla aukning

8. tafla. Uppsett vélaafl í almenningsorkuverum í þús. kW.

	Vatns- afls- stöðvar	Gufu- afls- stöðvar	Dísil- stöðvar	Samtals
1955	73,1	7,5	6,8	87,4
1956	73,1	7,5	7,8	88,4
1957	73,1	7,5	8,3	88,9
1958	78,7	7,5	9,0	95,2
1959	105,0	7,5	8,9	121,4

á árinu 1959 stafar að sjálfsögðu af því, að virkjunin við Efra-Sog var að nokkru tekin í notkun.

Opinberar framkvæmdir.

Byggingarframkvæmdir ríkisins. Byggingarframkvæmdir á vegum ríkisins jukust um tæplega 15% frá árinu áður, sé miðað við verðmæti framkvæmdanna, en taka verður tillit til þess, að hækkun á byggingarkostnaði veldur þar miklu. Er talið, að byggingarkostnaður hafi aukizt um 4,5% frá 1958 til 1959.

Yfirlitið hér á eftir sýnir þær byggingar, sem voru í smíðum árið 1959. Eru þær flokkaðar eftir tegundum og tilgreindur heildarkostnaður við framkvæmdir á árinu (í þús. kr.):

Sjúkrahús	25.116
Skólar	39.406
Félagsheimili	12.899
Póstur og sími	3.680
Aðrar opinberar byggingar ...	36.066

Samtals 117.167

Framkvæmdir jukust nokkuð jafnt hlutfallslega í hinum einstöku flokkum, þó að undanskildum sjúkrahúsum, þar sem framkvæmdir drógust lítið eitt saman.

Athuga ber, að ríkissjóður greiðir einungis hluta af kostnaðinum við margar þessara byggingarframkvæmda, enda þótt þær séu allar taldar til byggingarframkvæmda ríkisins. Sem dæmi má nefna byggingar skólahúsa. Framlag ríkisins til þeirra er stundum ekki greitt fyrr en löngu eftir að þeim er að fullu lokið.

Vegagerð. Útgjöld Vegagerðar ríkisins til vega- og brúabygginga árið 1959 voru nokkru hærri en árið áður. Eftirfarandi tölur sýna útgjöld vegagerðarinnar síðastliðin þrjú ár í millj. kr.:

	1957	1958	1959
Til nýrra akvega	19,1	20,0	22,0
Til nýrra brúa	16,6	14,9	14,1
Til viðhalds og endurbóta þjóðvega	35,9	42,9	48,1
Til sýsluvega	2,7	2,9	3,3
Til endurbóta gamalla brúa ...	1,5	1,5	1,4
Til fjallvega	0,9	0,8	0,8

Til kaupa á vegavinnuvélum ..	1,0	1,0	1,0
Orlofsfé og tryggingagjöld verkamanna	1,8	2,0	2,2
Stjórn vegamála og ýmis kostnaður	3,1	3,9	3,8

Samtals 79,6 82,6 89,9

Tala unninna dagsverka við vega- og brúagerð var tæplega 122 þús. miðað við tíu stunda vinnudag, en var tæplega 107 þús. árið áður.

Hafnargerð. Kostnaður við hafnarframkvæmdir á vegum vita- og hafnarmála-stjórnarinnar nam 28,0 millj. kr. árið 1959, en auk þess var kostnaður við landshafnirnar á Rífi og í Keflavík 4,0 millj. kr. Landshafnirnar eru eingöngu kostaðar af ríkissjóði.

Framkvæmdir voru mestar á eftirtöldum stöðum (þús. kr.): Ólafsfjörður 2.000, Ólafsvík 2.000, Akranes 1.800, Húsavík 1.760, Hafnarfjörður 1.700, Sandgerði 1.610, Járngerðarstaðir 1.440, Grafarnes 1.380, Siglufjörður 1.340 og Raufarhöfn 1.200. Auk þess var kostnaður við hafnarframkvæmdir í Reykjavík 7.615 þús. kr.

Vatnsveitur. Engar heildartölur eru til um vatnsveituframkvæmdir á árinu 1959. Ríkissjóður ábyrgðist lán til vatnsveitugerðar að upphæð 3,1 millj. kr.

Í Reykjavík var kostnaður við aukningu á vatnsveitunni 3,8 millj. kr., og til dælstöðvar í Laugarási var varið 0,5 millj. kr.

Flugvallagerð. Fjárfesting í flugvallagerð nam 12,2 millj. kr. árið 1959, en 6,8 millj. kr. árið áður. Meginorsök þessarar aukningar er bygging nýs flugvallar á Ísafirði og auk þess framhald flugvallabygginga í Vestmannaeyjum og á Norðfirði. Engar nákvæmar tölur eru til um kostnað af viðhaldi flugvalla, en hann hefur verið áætlaður 4—4,5 millj. kr.

Framkvæmdir Reykjavíkurbæjar. Auk þeirra framkvæmda Reykjavíkurbæjar, sem getið hefur verið hér að framan, nam ný fjárfesting tæplega 77 millj. kr. Kostnaður við helztu framkvæmdir var þessi í millj. kr.: gatna- og holræsagerð 29,7, hitaveituframkvæmdir 16,0, bygging íbúðarhúsa 7,5, bygging bæjarsjúkrahúss 5,1 og íþróttamannvirki í Laugardal 1,6 millj. kr.

Húsbyggingar.

Í eftirfarandi yfirliti um byggingarframkvæmdir á árinu 1959 er stuðzt við byggingarskýrslur frá Innflutningsskrifstofunni og Framkvæmdabanka Íslands. Að þessu sinni verða nokkrar breytingar á töflum, sem yfirlitinu fylgja. Eru þær í því fólgnar, að tölum um fjölda íbúðarhúsa í 10. og 12. töflu, svo og skiptingunni í steinhús og timburhús í 12. töflu, verður nú sleppt sökum skorts á upplýsingum, og mun það að öllum líkindum verða gert framvegis. Að öðru leyti verður uppsetning taflnanna óbreytt frá því, sem áður hefur verið.

Heildarverðmæti byggingarframkvæmda nam tæplega 963 millj. kr. á árinu 1959 á móti tæplega 845 millj. kr. árið áður. Hér er miðað við verðlag hvors ársins um sig, en raunveruleg aukning hefur orðið nokkru minni, þar sem byggingarkostnaður er talinn hafa aukizt um 4,5% frá 1958 til 1959, eins og áður var að vikið. Sundurliðun á tegundir framkvæmda er sýnd í 9. töflu.

Verðmæti íbúðarhúsabygginga jókst mikið á árinu, og á öðrum liðum í 9. töflu varð nokkur aukning nema í framleiðslu. Þar

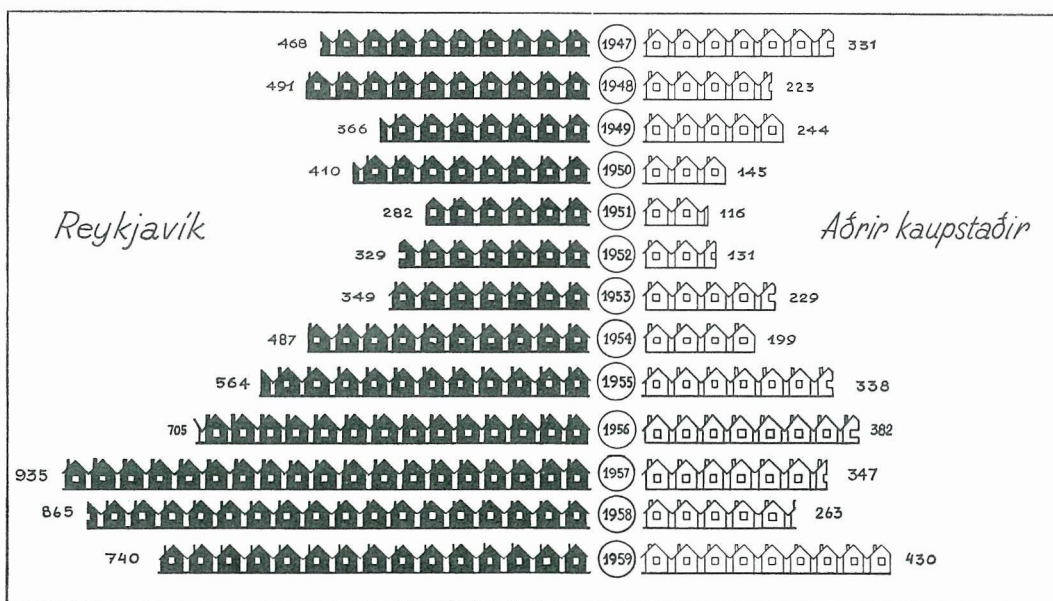
9. tafla. Áætlað verðmæti húsbyggingarframkvæmda 1958 og 1959 í þús. kr.

	1958	1959
Útihús í sveitum	114.241	119.254
Framleiðsla	50.984	48.099
Iðnaður	25.516	43.393
Verzlun	37.748	50.862
Opinberar byggingar	101.747	117.167
Íbúðarhús	514.587	580.590
Alls	844.823	962.575

varð minnkun, er nam 3 millj. kr., en raunveruleg minnkun varð auðvitað meiri vegna hækkaðs byggingarkostnaðar síðara árið.

Tala nýrra íbúða, sem lokið var við á árinu, hækkaði um 124 íbúðir eða 8,8% frá 1958. Í ársbyrjun 1959 er talið, að í smíðum hafi verið 3.573 íbúðir, en 3.644 í árslok. Hafin var smíði á 1.597 íbúðum, en 1.462 íbúðum árið áður.

Byggingarframkvæmdir í kaupstöðum, kaupsýnum og sveitum árið 1959. Á 10. töflu eru sýndar heildarbyggingarframkvæmdir á öllu landinu, skipt á kaupstaði, kaupsýnum og sveitir. Sundurliðun framkvæmdanna á einstaka kaupstaði og kaup-

Fullgerðar íbúðir í Reykjavík og öðrum kaupstöðum.

10. tafla. Byggingarframkvæmdir í kaupstöðum, kauptúnum og sveitum árið 1959.

	Íbúðarhús		Aðrar byggingar rúmmál m ³	Nýbyggingar samtals rúmmál m ³
	Tala íbúða	Rúmmál m ³		
Reykjavík	740	267.518	95.988	363.506
Kaupstaðir	430	167.997	99.731	267.728
Kauptún	218	80.481	82.954	163.435
Sveitir	138	57.081	325.607	382.688
Samtals	1.526	573.077	604.280	1.177.357

11. tafla. Flokkun íbúða eftir stærð.

		Herbergi auk eldhúss						Samtals
		1	2	3	4	5	6 eða fleiri	
Reykjavík	tala	24	89	145	258	160	64	740
	%	3,2	12,0	19,6	34,9	21,6	8,7	100,0
Kaupstaðir	tala	3	21	74	146	138	48	430
	%	0,6	4,9	17,2	34,0	32,1	11,2	100,0
Kauptún	tala	3	7	50	89	58	11	218
	%	1,4	3,2	22,9	40,8	26,6	5,1	100,0
Samtals	tala	30	117	269	493	356	123	1388
	%	2,2	8,4	19,4	35,5	25,6	8,9	100,0

tún er sýnd í 12. töflu. Með nýbyggingum eru talðar allar viðbætur við eldri hús, sem hafa rúmmálsaukningu í för með sér, og einnig nýjar íbúðir í slíkum viðbyggingum.

Heildarrúmmál þeirra íbúðarhúsa, sem lokið var við á árinu 1959, var 573.077 m³ (sjá 10. töflu), og er það 10,8% aukning frá árinu áður. Rúmmál annarra bygginga að sveitum frátöldum nam 278.673 m³, en það er 27,2% meira en 1958. Í sveitum minnkuðu byggingar annarra húsa en íbúðarhúsa um 1,7% miðað við rúmmál.

Sundurliðun á íbúðum eftir herbergja-fjölda í Reykjavík, kaupstöðum og kaup-túnum er sýnd í 11. töflu.

Sundurliðun annarra bygginga. Aðrar

byggingar en íbúðarhús eru flokkaðar í 13. töflu. Langstærsti liðurinn er gripa- og útihús í sveitum. Aðrir stórir liðir eru verk-smiðjur, verkstæði og verzlunar- og skrif-stofuhús í Reykjavík, fiskhús í kaupstöð-um og mjólkurbú í kaup-túnum, sem inni-falin eru í liðnum „aðrar byggingar í land-búnaði“ í 13. töflu. Þess skal getið, að mis-ræmið í niðurstöðutölum á liðnum „kaup-tún“ í 12. og 13. töflu stafar af því, að í 13. töflu eru fleiri staðir taldir til kaup-túna.

Þróun íbúðabygginga árin 1955—1959.

Samanburður á verðmæti íbúðarhúsa-bygginga fimm síðustu ára er sýndur í

12. tafla. Nýbyggingar, sem lokið var við á árinu 1959 í kaupstöðum, kauptúnum og öðrum skipulagsskyldum stöðum.

	Tala íbúða	Rúmmál annarra bygginga m ³		Tala íbúða	Rúmmál annarra bygginga m ³
I. Reykjavík	740	95.988	Vopnafjörður	4	5.590
II. Kaupstaðir:			Þingeyri	—	3.880
Akranes	18	1.370	Þórshöfn	1	—
Akureyri	88	14.962	Samtals	158	64.179
Hafnarfjörður	116	30.929	IV. Kaupún með færri en		
Húsavík	12	—	300 íbúa:		
Ísafjörður	12	2.816	Bakkagerði	5	—
Keflavík	45	4.742	Bakkafjörður	—	—
Kópavogur	71	5.820	Borðeyri	—	608
Neskaupstaður	9	2.300	Breiðdalsvík	2	120
Ólafsfjörður	1	2.009	Búðardalur	—	1.430
Sauðárkrókur	9	120	Drangsnes	—	—
Seyðisfjörður	2	1.620	Egilsstaðir	5	500
Siglufjörður	9	3.096	Flatey á Breiðafirði ..	—	—
Vestmannaeyjar	38	29.947	Garðahreppur	30	3.310
Samtals	430	99.731	Garður á Reykjanesi ..	3	650
III. Kaupún með 300 íbúa			Grenivík	—	—
eða fleiri:			Hafnir á Reykjanesi ..	—	—
Bildudalur	—	750	Hella á Rangárvöllum .	1	—
Blönduós	6	705	Hjalteyri	—	—
Bolungarvík	13	432	Hvolsvöllur	2	—
Borgarnes	10	741	Kaldrananes	—	—
Búðareyri	—	—	Kópasker	—	—
Búðir	5	1.455	Mosfellssveit	1	3.450
Dalvík	3	218	Reyðarfjörður	1	8.133
Djúpivogur	—	—	Rif á Snæfellsnesi	—	—
Eskifjörður	—	432	Súðavík	—	221
Eyrarbakki	3	700	Stöðvarfjörður	1	350
Flateyri	1	—	Vogar á Vatnsleysustr.	6	—
Grafarnes	2	609	Þorlákshöfn	4	—
Grindavík	4	1.120	Samtals	61	18.772
Hellissandur	6	1.277	I, II, III og IV samtals	649	276.920
Hnífsdalur	2	—			
Hofsós	3	—			
Hólmavík	—	—			
Hrísey	—	—			
Hvammstangi	3	5.650			
Hveragerði	8	916			
Höfðakaupstaður	1	450			
Höfn í Hornafirði	12	—			
Njarðvíkur	2	5.420			
Ólafsvík	9	3.256			
Patreksfjörður	—	—			
Raufarhöfn	7	4.210			
Sandgerði	6	750			
Selfoss	26	25.618			
Seltjarnarnes	11	—			
Stokkseyri	2	—			
Stykkishólmur	—	—			
Suðureyri	6	—			
Vík í Mýrdal	2	—			

eftirfarandi yfirliti, þar sem framkvæmdir árið 1954 eru látnar jafngilda tölunni 100.

	1955	1956	1957	1958	1959
Sveitir	100	101	93	93	87
Kaupún	123	142	134	158	185
Kaupstaðir	132	132	117	123	165
Reykjavík	137	167	154	112	108

Tölur þessar hafa breytt lítilla frá fyrri tölum, sem birzt hafa í þessu riti, þar sem endurskoðun hefur leitt í ljós smávægilegar skekkjur. Reiknað er með sama verði öll árin, en lægra verði úti á landi en í Reykjavík. Í Reykjavík er reiknað með lægra verði í sambýlishúsum en í öðrum húsum. Samkvæmt yfirlitinu hafa fram-

13. tafla. Nýbyggingar aðrar en íbúðarhús, sem fullgerðar voru árið 1959 í kaupstöðum, kaптúnunum og sveitum.

	Reykjavík m³	Kaupst. m³	Kauptún m³	Sveitir m³	Samtals m³
Skólar	3.167	1.468	6.100	4.021	14.756
Félagsheimili	—	120	—	13.317	13.437
Sjúkrahús	—	4.092	2.744	—	6.836
Kirkjur	—	—	—	250	250
Ýmsar opinberar byggingar	200	6.639	2.438	990	10.267
Verksmiðjur og verkstæði	40.685	18.575	10.032	500	69.792
Verzlunar- og skrifstofuhús	39.275	1.304	6.176	770	47.525
Vöruskemmur og oliugeymar	3.243	4.384	4.100	1.173	12.900
Sláturhús	—	—	2.500	1.786	4.286
Frystihús fyrir landbúnað	—	2.351	—	—	2.351
Frystihús fyrir sjávarútveg	7.543	21.427	15.380	409	44.759
Sildar- og fiskmjölsverksmiðjur	—	7.235	6.550	—	13.785
Fiskhús	—	31.496	9.395	—	40.891
Gripa- og útihús	—	—	—	302.391	302.391
Aðrar byggingar í landbúnaði	1.875	640	27.315	—	29.830
Alls	95.988	99.731	92.730	325.607	614.056

14. tafla. Ófullgerðar íbúðir í árslok 1955—1959.

	Íbúðir í smíðum í árslok					Árleg hreyfing			
	1955	1956	1957	1958	1959	1956	1957	1958	1959
Sveitir	276	267	239	269	227	÷ 9	÷ 28	30	÷ 42
Kauptún	435	466	505	645	682	31	39	140	37
Kaupstaðir	1.103	1.200	1.200	1.416	1.590	97	0	216	174
Reykjavík	1.419	1.635	1.598	1.243	1.145	216	÷ 37	÷ 355	÷ 98
Samtals	3.233	3.568	3.542	3.573	3.644	335	÷ 26	31	71

kvæmdir dregið saman í Reykjavík og í sveitum síðustu þrjú árin, en aftur á móti varð mikil aukning íbúðarhúsabygginga í kaupstöðum á árinu og nokkur í kaптúnunum. Hefur sú þróun staðið frá 1958.

Í yfirlitinu hér á eftir er sýnd meðalstærð þeirra íbúða, sem hafin var bygging á árin 1955—1959 í rúmmetrum.

	1955	1956	1957	1958	1959
Sveitir	408	410	413	422	479
Kauptún	327	348	390	360	378
Kaupstaðir ...	380	369	400	384	417
Reykjavík	359	353	371	335	343
Meðaltal	368,5	370,0	393,5	375,3	404,3

Af yfirlitinu má ráða, að þróunin hefur

beint í átt til stærri íbúða, þegar á heildina er litið. Ljósast er þetta í sveitunum, en þar hafa íbúðir jafnan verið stærstar að meðaltali á tímabilinu.

Á 14. töflu er sýndur fjöldi ófullgerðra íbúða í árslok 1955—1959 og árlegar breytingar á þeim tölum, en þar sýna mismun á fjölda þeirra íbúða, sem bygging er hafin á og þeirra, sem lokið er við.

Varast ber að gera of mikið úr gildi slíkra talna, þegar reynt er að gera sér grein fyrir framtíðarþróun í þessum efnunum. Ýmis atriði valda slíkum breytingum, og má í því sambandi benda á lóðaúthlutun bæjaryfirvalda, sem oft er háð nokkrum sveiflum.

Störf Alþingis

Í grein þessari er skýrt frá störfum 80. löggjafarþings Íslendinga, og fylgir henni skrá yfir lög og ályktunartillögur, sem afgreidd voru frá þinginu.

Reglulegt Alþingi 1959, sem var 80. löggjafarþing Íslendinga, stóð frá 20. nóvember til 3. júní 1960 eða alls 146 daga.

Haldnir voru samtals 248 þingfundir, þar af 95 í neðri deild, 94 í efri deild og 59 í sameinuðu þingi.

Lögð voru fram á þinginu 43 stjórnarfrumvörp og 57 þingmannafrumvörp, en 12 hinna síðarnefndu voru flutt af nefndum Alþingis og þar af 10 að beiðni einstakra ráðherra. Alls voru lagafrumvörpin því 100, þar af 61 lagt fram í neðri deild, 36 í efri deild og 3 í sameinuðu þingi.

Afgreitt var sem lög 51 lagafrumvarp, þar af 35 stjórnarfrumvörp og 16 þingmannafrumvörp. Tvö frumvörp voru felld, 2 afgreidd með rökstuddri dagskrá, 2 vísað til ríkisstjórnarinnar, en 43 frumvörp urðu ekki útrædd.

Á þinginu voru bornar fram 65

þingsályktunartillögur, allar í sameinuðu þingi. Af þeim voru 25 afgreiddar sem ályktanir Alþingis. Tvær voru afgreiddar með rökstuddri dagskrá, 3 var vísað til ríkisstjórnarinnar, en 35 urðu ekki útræddar á þinginu.

Alls voru bornar fram 28 fyrirspurnir, allar í sameinuðu þingi, og voru þær allar ræddar að tveimur undanteknum. (Málatala þeirra er ekki nema 11, þar eð stundum er fleiri en ein á sama þingskjali.) Þingið hefur því alls tekið til meðferðar 176 mál, en prentuð þingskjöl urðu 640.

Hér á eftir er birt skrá um öll lög og þingsályktunartillögur, sem afgreidd voru á þinginu, ásamt stuttum efnisskýringum. Einnig er getið afgreiðsludags, svo og númers og dagsetningar laganna til hægðarauka fyrir þá, sem þurfa að leita frekari upplýsinga en hér er kostur að gefa.

Skrá um lög, afgreidd á 80. löggjafarþingi.

Dómsmál, stjórnarfar o. fl.

	<i>Samþykkt af Alþingi</i>	<i>Lög, nr. og dagsetn.</i>
Lög um samkomudag reglulegs Alþingis 1960. Reglulegt Alþingi 1960 skal koma saman mánudaginn 10. október 1960, hafi forseti Íslands eigi tiltækið annan samkomudag fyrir á árinu.	12. febr. 1960	3/12. febr. 1960
Lög um veitingu ríkisborgararéttar. 42 útlendingum er veittur ríkisborgararéttur með því skilyrði, að þeir, sem heita erlendum nöfnum, skuli áður hafa fengið íslensk nöfn samkvæmt lögum um mannanöfn.	9. maí 1960	28/23. maí 1960
Lög um lögheimili. Sérhver maður, sem dvelst eða ætlar að dveljast á Íslandi lengur en sex mánuði, skal eiga þar lögheimili. Sama gildir um útlendinga, sem stunda hér atvinnu, þó að dvöl þeirra sé skemmri en sex mánuðir.	16. maí 1960	35/30. maí 1960

Félagsmál og heilbrigðismál.

Lög um breyting á lögum nr. 24/1956, um almannatryggingar. Ráðherra er heimilt að fresta ákvörðun framlaga og iðgjalda til almannatrygginganna á árinu 1960, samkvæmt 24. og 25. grein laganna, þar til fjárlög fyrir árið 1960 hafa verið sett.	19. febr. 1960	6/3. marz 1960
Lög um breyting á lögum nr. 24/1956, um almannatryggingar. Samkvæmt lögunum hækkar ellilífeyrir, fjölskyldubætur, barnalífeyrir, örorkulífeyrir, svo og aðrar þær bætur, sem miðaðar eru við elli- og örorkulífeyri.	30. marz 1960	13/31. marz 1960
Lög um breyting á lögum nr. 47/1932, um lækningaleyfi o. fl. Þeir, er lokið hafa prófi við Háskóla Íslands og framhaldsnámi í sjúkrahúsi í fæðingarhjálp og öðru, eiga rétt á ótakmörkuðu lækningaleyfi.	9. maí 1960	27/21. maí 1960
Lög um breyting á sjúkrahúsalögum nr. 93/1953. Styrkur til sjúkrahúsa úr ríkissjóði er aukinn nokkuð, þannig að almennt sjúkrahús bæjar-, sýslu- eða hreppsfélaga, svo og einkasjúkrahús, fær 10 kr. á legudag.	16. maí 1960	31/25. maí 1960

	<i>Samþykkt af Alþingi</i>	<i>Lög, nr. og dagsetn.</i>
Sjúkrahús bæjar-, sýslu- eða hreppsfélaga, sem vel er búið tækjum og hefur a. m. k. tvo fastráðna lækna, fær 15 kr. á legudag. Séu fastráðnir lækna þess a. m. k. þrír, getur ráðherra veitt því rétt til þess að njóta sama rekstrarstyrks og fjórðungssjúkrahús eða 25 kr. á legudag.		
Lög um breyting á lögum nr. 49/1958, um lífeyrissjóð togarasjómannna.	17. maí 1960	34/30. maí 1960
Breyting þessi felur í sér, að iðgjöld sjóðfélaga og launagreiðanda skuli hvíla sem lögveð á hlutaðeigandi togara og ganga fyrir öllum öðrum veðum.		
Lög um orlof húsmæðra.	30. maí 1960	45/9. júní 1960
Samkvæmt lögum þessum skal komið á fót orlofsnefndum á starfssvæði hvers héraðssambands kvenfélaga, er hafi það hlutverk m. a. að sjá um veitingu orlofsfjár til húsmæðra.		
Fjármál og skattamál.		
Lög um bráðabirgðafjárgreiðslur úr ríkissjóði á árinu 1960.	4. des. 1959	66/15. des. 1959
Ríkisstjórninni er heimilað til febrúarloka 1960 að greiða úr ríkissjóði í samræmi við ákvæði fjárlaga 1959 öll venjuleg rekstrarútgjöld ríkisins og önnur gjöld, er talizt geta til venjulegra fastra greiðslna þess.		
Lög um bráðabirgðabreyting og framlenging nokkurra laga.	5. des. 1959	67/15. des. 1959
Lög þessi eru samhljóða lögum um heimild fyrir ríkisstjórnina til að innheimta ýmis gjöld á árinu 1959 með viðauka.		
Lög um bráðabirgðastöðvun á tollafgreiðslu.	29. jan. 1960	2/29. jan. 1960
Ríkisstjórninni er heimilt að stöðva tollafgreiðslu á aðfluttum vörum, þar til frumvarp ríkisstjórnarinnar um aðgerðir í efnahagsmálum hefur hlotið fullnaðarafgreiðslu.		
Lög um framlenging á gildi laga nr. 66/1959, um bráðabirgðafjárgreiðslur úr ríkissjóði á árinu 1960.	29. febr. 1960	5/29. febr. 1960
Gildi laganna er framlengt til 1. apríl 1960.		
Lög um breyting á lögum nr. 66/1945, um útsvör.	1. marz 1960	7/11. marz 1960
Þrátt fyrir ákvæði 21. gr. laganna getur ráðherra heimilað Ólafsvíkurhreppi að framkvæma fyrir febrúarlok		

	<i>Samþykkt af Alþingi</i>	<i>Lög, nr. og dagsetn.</i>
1960 aðalniðurlögnun útsvara, sem fram átti að fara árið 1959.		
Lög um söluskatt.	22. marz 1960	10/22. marz 1960
Af andvirði seldrar vöru og verðmæta og endurgjaldi fyrir hvers konar starfsemi og þjónustu skal greiða 3% söluskatt, sem almennt skal bundið við síðasta stig viðskipta. Af tollverði allrar innfluttrar vöru að viðbættum aðflutningsgjöldum og áætlaðri álagningu (10%) skal greiða 7% söluskatt. Til ársloka 1960 skal enn fremur greiða 8% til viðbótar álögðum söluskatti.		
Fjárlög fyrir árið 1960.	29. marz 1960	12/31. marz 1960
Heildartekjur eru áætlaðar um 1.501,2 millj. kr. og rekstrarafgangur um 117,5 millj. kr. Stærstu gjalda-liðir eru: félagsmál 320,7 millj. kr., kennslumál röska- 179 millj. kr., samgöngumál 154,6 millj. kr. og at- vinnumál röska 149 millj. kr.		
Lög um breyting á lögum nr. 46/1954, um tekju- skatt og eignarskatt, lögum nr. 36/1958 og lög- um nr. 40/1959, um breyting á þeim lögum.	8. apríl 1960	18/12. apríl 1960
Enginn skattur greiðist af hreinum tekjum einstaklinga undir 50 þús. kr., hjóna, sem skattlögð eru sameigin- lega, undir 70 þús. kr. og hjóna, sem telja fram sitt í hvoru lagi, undir 35 þús. kr. hjá hvoru. Lögin fela auk þess í sér breytingar á skattstiganum.		
Lög um Jöfnunarsjóð sveitarfélaga.	8. apríl 1960	19/13. apríl 1960
Ríkissjóður greiðir ½ hluta söluskatts, sem innheimtur er til ríkissjóðs, sbr. lög nr. 10/1960, um söluskatt, til Jöfnunarsjóðs sveitarfélaga, þó eigi lægri fjárhæð en 56 millj. kr. á ári.		
Lög um heimild handa ríkisstjórninni til að selja Vestmannaeyjakaupstað land allt í Vestmanna- eyjum, sem nú er í eigu ríkisins, og um eignar- námsheimild á lóðar- og erfðafesturéttindum.	29. apríl 1960	22/10. maí 1960
Lög um breyting á lögum nr. 66/1945, um út- svör.	3. maí 1960	24/14. maí 1960
Lög um breyting á lögum nr. 12/1952, um ráð- stöfun erfðafjárskatts og erfðafjár ríkissjóðs til vinnuheimila.	6. maí 1960	25/14. maí 1960
Lög um eignarnámsheimild fyrir Húsavíkur- kaupstað á svokölluðu Preststúni í Húsavíkur- landi.	10. maí 1960	29/23. maí 1960
Bæjarstjórn Húsavíkur er heimilt að taka eignarnámi		

	<i>Samþykkt af Alþingi</i>	<i>Lög, nr. og dagsetn.</i>
svokallað Preststún í Húsavíkurlandi. Andvirði túnsins verði óskilyrðisbundin eign Húsavíkurkirkju.		
Lög um breyting á lögum nr. 59/1946, um sérstakar fyrningarafskriftir.	16. maí 1960	33/27. maí 1960
Með þessum lögum er ákveðið, að ákvæði áðurgreindra laga skuli gilda fyrir árin 1960, 1961 og 1962. Lögin skulu einnig gilda um flugvélar, sem teknar verða í fyrstu notkun á nefndu tímabili.		
Lög um heimild til að selja ábúendum tvær jarðir í Austur-Húnavatnssýslu.	24. maí 1960	39/7. júní 1960
Sýslunefndum Austur- og Vestur-Húnavatnssýslu er heimilt að selja ábúendum jarðirnar Meðalheim í Torfalækjarhreppi og Hamar í Svínavatnshreppi fyrir það verð, er dómkvaddir menn meta.		
Lög um skattfrelsi vinninga í símahappdrætti Styrktarfélags lamaðra og fatlaðra 1960 og happdrætti Styrktarfélags vangefinna 1960.	30. maí 1960	44/9. júní 1960
Vinningar í happdrætti, sem þessi félög efna til á árinu 1960, skulu undanþegnir hvers konar opinberum gjöldum nema eignarskatti.		
Fjáráukalög fyrir árið 1957.	1. júní 1960	55/14. júní 1960
Veittar eru aukafjárveitingar fyrir öllum umframgreiðslum, sem ríkisreikningurinn 1957 sýnir, samtals 106,7 millj. kr.		
Lög um samþykkt á ríkisreikningnum fyrir árið 1957.	2. júní 1960	56/14. júní 1960
Lög um bráðabirgðabreyting á lögum nr. 66/1945, um útsvör.	3. júní 1960	43/9. júní 1960
Útsvarsstigar skulu vera þrenns konar á landinu: einn fyrir Reykjavík, annar fyrir aðra kaupstaði og hinn þriðji fyrir önnur sveitarfélög. Á hverjum stað eru mismunandi skattstigar fyrir einstaklinga og félög. Samvinnufélög greiða veltuútsvör af viðskiptum sínum, jafnt við félagsmenn sem utanfélagsmenn.		

Gjaldeyrismál og bankamál.

Lög um efnahagsmál.	19. febr. 1960	4/20. febr. 1960
Gengi íslenzkrar krónu miðað við erlendan gjaldeyri breytist í 38,00 kr. hver bandarískur dollar, og útflutningssjóður hættir greiðslu bóta. Eigi er heimilt að stofna til skuldar í íslenzkum krónum með ákvæði þess efnis, að hún eða vextir af henni breytist í samræmi		

	<i>Samþykkt af Alþingi</i>	<i>Lög, nr. og dagsetn.</i>
við gengi erlends gjaldeyris, nema um sé að ræða endurlánað erlent lánsfé. Óheimilt er að ákveða, að nokkurt endurgjald fyrir unnin störf skuli fylgja vísi- tölu. Ríkisstjórninni er heimilt að taka lán úr Evrópu- sjóðnum, allt að 12 millj. dollara, og semja um hækk- un á kvóta Íslands hjá Alþjóðagjaldeyrissjóðnum úr 1,5 millj. dollara í 11,25 millj. dollara og hjá Alþjóða- bankanum úr 2 millj. dollara í 15 millj. dollara. Einnig eru sett ákvæði um vexti o. fl. Sjá enn fremur grein í 1. hefti Fjármálatíðinda 1960.		
Lög um skipan innflutnings- og gjaldeyrismála o. fl.	20. maí 1960	30/25. maí 1960
Innflutningur á vörum til landsins og gjaldeyrisgreiðslur skulu vera frjálsar, nema annað sé ákveðið í sér- stökum lögum eða í reglugerð. Úthlutun gjaldeyris- og innflutningsleyfa fyrir vörum og gjaldeyrisgreiðslum annast þeir viðskiptabankar, sem hafa með höndum kaup og sölu á erlendum gjaldeyri, en ríkisstjórninni er heimilt að taka í sínar hendur úthlutun tiltekinna leyfa. Ekki má semja um lán erlendis til lengri tíma en eins árs nema með samþykki ríkisstjórnarinnar, og hvers konar erlend lán til skemmri tíma en eins árs skulu háð reglum, er ríkisstjórnin setur. Sjá enn fremur grein í 1. hefti Fjármálatíðinda 1960.		
Lög um Verzlunarbanka Íslands h.f.	28. maí 1960	46/10. júní 1960
Heimilt er að stofna hlutafélag, sem heitir Verzlunar- banki Íslands h.f. Hlutverk félagsins skal vera að starfrækja banka, er hafi það sérstaklega að mark- miði að styðja verzlun landsmanna.		
Lög um breyting á lögum nr. 115/1941, um Bún- aðarbanka Íslands.	2. júní 1960	48/11. júní 1960
Bankaráðsmönnum er fjölgað úr þremur í fimm, sem kosnir eru af sameinuðu Alþingi til fjögurra ára í senn. Ráðherra skipar formann úr hópi kjörinna aðalmanna. Bankaráð skipar einn bankastjóra, aðalbókara og aðal- féhirði, en er heimilt að fjölga bankastjórum í tvo að fengnu samþykki ráðherra.		
Lög um breyting á lögum nr. 4/1960, um efna- hagsmál.	2. júní 1960	53/14. júní 1960
Í stað 5% útflutningsskatts komi 2½% útflutnings- skattur.		

Landbúnaðarmál.

	<i>Samþykkt af Alþingi</i>	<i>Lög, nr. og dagsetn.</i>
Lög um breyting á lögum nr. 29/1955, um breyting á jarðræktarlögum nr. 45/1950.	2. maí 1960	23/12. maí 1960
Lög um breyting á lögum nr. 7/1959, um breyting á lögum nr. 19/1955, um breyting á lögum nr. 124/1947, um dýralækna.	24. maí 1960	38/7. júní 1960
Lög um breyting á lögum nr. 48/1957, um landnám, ræktun og byggingar í sveitum. Breytingin er fólgin í viðbótarákvæði þess efnis, að Nýbýlastjórn sé heimilt að veita þeim bændum, er hafa örðugan fjárhag, styrk til íbúðarhúsbyggingar á sama veg og nýbýlastofnendum.	3. júní 1960	49/11. júní 1960

Menntamál og kirkjumál.

Lög um lánasjóð íslenzkra námsmanna erlendis. Lán úr sjóðnum skulu veitt íslenzkum stúdentum eða öðrum námsmönnum við nám erlendis.	8. apríl 1960	17/9. apríl 1960
Lög um breyting á lögum nr. 18/1956, um breyting á lögum nr. 31/1952, um skipun prestakalla. Biskupi er heimilt að ráða prestvígðan mann sem æskulýðsfulltrúa þjóðkirkjunnar til þess að aðstoða og leiðbeina við æskulýðsstarfsemi í söfnuðum landsins.	8. apríl 1960	20/21. apríl 1960
Lög um breyting á lögum nr. 60/1957, um Háskóla Íslands. Fjölgað er prófessorsembættum í læknadeild, laga- og viðskiptadeild og verkfræðideild.	3. júní 1960	51/11. júní 1960

Samgöngumál.

Lög um breyting á umferðalögum nr. 26/1958. Á vegum skulu ríðandi menn halda sig á vinstri hluta vegarins. Þeim ber að víkja greiðlega til vinstri fyrir þeim, sem á móti koma, en hleypa fram fyrir sig á hægri hönd þeim, sem fram fyrir vilja fara.	6. maí 1960	26/14. maí 1960
Lög um breyting á lögum nr. 43/1933, um stjórn vitamála og um vitabyggingar.	3. júní 1960	50/11. júní 1960

	<i>Samþykkt af Alþingi</i>	<i>Lög, nr. og dagsetn.</i>
Sjávarútvegsmál.		
Lög um heimild fyrir ríkisstjórnina til þess að láta öðlast gildi ákvæði alþjóðasamnings, er gerður var 24. janúar 1959, um fiskveiðar á norðausturhluta Atlantshafs ásamt viðbæti. Aðilar að samningi þessum vilja tryggja verndun fiskistofna og hagnýtan rekstur fiskveiða á norðausturhluta Atlantshafsins og aðliggjandi hafsvæða.	30. marz 1960	14/30. marz 1960
Lög um heimild fyrir ríkisstjórnina til þess að staðfesta fyrir Íslands hönd samþykkt um alþjóðasiglingamálstofnun (IMCO). Tilgangur stofnunarinnar er að sjá um samvinnu ríkisstjórna í milli varðandi stjórnarfyrimæli og aðgerðir viðvirkjandi alls kyns tæknimálefnum, er snerta alþjóðasiglingar, og mál, er varða öryggi á hafinu.	28. maí 1960	52/11. júní 1960
Lög um ferskfiskeftirlit. Stofnun skal komið á fót, er annist eftirlit með meðferð og gæðum nýs og ísaðs fisks, sem landað er til vinnslu, frá því að fiskurinn kemur í skip og þar til hann er tekinn til vinnslu. Nefnist stofnun þessi Ferskfiskeftirlitið og tekur auk framangreinds til búnaðar og þrifa fiskiskipa og fiskmóttökuhúsa í landi.	31. maí 1960	42/9. júní 1960
Lög um breyting á lögum nr. 40/1955, um Fiskveiðisjóð Íslands. Breytingin er fólgin í viðbótarákvæði þess efnis, að veita megi eigendum innlendra skipasmíðastöðva bráðabirgðalán til smíði fiskiskipa, meðan á smíði stendur, gegn þeim tryggingum, er stjórn sjóðsins metur gildar.	31. maí 1960	41/9. júní 1960
Lög um takmarkað leyfi til dragnótaveiða í fiskveiðilandhelgi Íslands undir vísindalegu eftirliti.	3. júní 1960	40/9. júní 1960

Verzlunarmál og verðlagsmál.

Lög um breyting á lögum nr. 58/1931, um einkasölu ríkisins á tóbaki. Ríkisstjórnin ákveður heildsöluálagningu á tóbaki, eftir því sem henta þykir fyrir hverja tegund.	7. marz 1960	8/11. marz 1960
Lög um breyting á lögum nr. 94/1947, um framleiðsluráð landbúnaðarins, verðskráningu, verðmiðlun og sölu á landbúnaðarvörum o. fl. Nefnd sex manna, tilnefnd af samtökum framleiðenda	25. marz 1960	15/6. apríl 1960

	<i>Samþykkt af Alþingi</i>	<i>Lög, nr. og dagsetn.</i>
landbúnaðarvara og neytenda, skal ákveða afurðaverð til framleiðenda og verð landbúnaðarvara í heildsölu og smásölu samkvæmt ákvæðum þessara laga.		
Lög um löggildingu á verzlunarstað við Arnar- nesvog í Garðahreppi í Gullbringusýslu.	24. maí 1960	37/7. júní 1960
Lög um tollvörugæmslur o. fl.	30. maí 1960	37/7. júní 1960
Koma má á fót geymslum til að geyma í innfluttar vörur án undanfarandi greiðslu tolla eða annarra innflutningsgjalda að vissum skilyrðum uppfylltum. Sama gildir um vistir, útbúnað og annan forða vegna farartækja, sem eru í ferðum milli Íslands og annarra landa, og vörur, sem bíða endurútflutnings. Einnig er ríkisstjórninni heimilt að reka verzlun með tollfrjálsar vörur í flugstöðvum á Reykjavíkurflugvelli og Keflavíkurflugvelli.		

Pingsályktunartillögur.

Þál. um samþykki til frestunar á fundum Alþingis samkvæmt 23. gr. stjórnarskrárinnar. (Samþ. 7. desember 1959.)

Alþingi ályktar að veita samþykki sitt til þess, að fundum þingsins verði frestað frá 30. nóvember 1959 eða síðar, ef henta þykir, enda verði það kvatt saman á ný eigi síðar en 28. janúar 1960.

Þál. um endurskoðun laga og reglugerða um fjarskiptastöðvar í íslenskum skipum. (Samþ. 9. marz 1960.)

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta endurskoða núgildandi lög og reglugerðir um fjarskiptastöðvar í skipum. Sérstaklega skal athuga reglur þær, er nú gilda um neyðarsenditæki skipa, svo og hverjar breytingar kunni að vera nauðsynlegar á starfsemi þeirra fjarskiptastöðva í landi, sem við skipin skipta, til þess að ný tæki og aukin tækni verði nýtt með sem beztum árangri.

Þál. um flugsamgöngur við Siglufjörð. (Samþ. 5. apríl 1960.)

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta fara fram athugun á, með hvaða hætti

flugsamgöngur verða helzt tryggðar við Siglufjörð. Skal athugun þessari vera lokið, áður en reglulegt Alþingi 1960 kemur saman.

Þál. um endurskoðun laga nr. 11/1905, um landsdóm. (Samþ. 27. apríl 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að láta fram fara á þessu ári endurskoðun laga nr. 11 frá 1905, sbr. l. nr. 30 frá 1914 um landsdóm, og leggja tillögur sínar um það efni fyrir næsta Alþingi.

Þál. um verksmiðju til vinnslu sjávarafurða á Siglufirði. (Samþ. 4. maí 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að láta gera á grundvelli laga nr. 47/1946 og laga nr. 60/1947 kostnaðaráætlun um byggingu og rekstur verksmiðju á Siglufirði til niðursuðu og niðurlagningar á síld og öðrum fiskafurðum. Áætluninni skal lokið fyrir 1. október 1960.

Þál. um endurskoðun laga um lög-reglumenn. (Samþ. 4. maí 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að láta í sam-

ráði við Samband íslenzkra sveitarfélaga endurskoða gildandi lög um lögreglumenn. Skal að því stefnt, að endurskoðun þessari verði lokið fyrir næsta reglulegt þing.

Þál. um auknar krabbameinsvarnir. (Samþ. 4. maí 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að beita sér fyrir því í samráði við Krabbameinsfélag Íslands og heilbrigðisyfirvöld landsins, að krabbameinsvarnir verði efldar svo sem frekast má vera.

Þál. um ráðstafanir til að tryggja starfsgrundvöll veðdeildar Búnaðarbankans. (Samþ. 18. maí 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að láta rannsaka fjárförf veðdeildar Búnaðarbanka Íslands og undirbúa tillögur um, hvernig tryggja megi veðdeildinni starfsgrundvöll með það fyrir augum, að hún geti gegnt hlutverki sínu fyrir landbúnaðinn á viðhlítandi hátt.

Þál. um rannsókn á hagnýtingu íslenzka farskipaflotans. (Samþ. 27. maí 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að láta í samráði við skipafélögin fram fara nákvæma athugun á hagnýtingu íslenzka farskipaflotans í millilanda- og strandferðasiglingum með það fyrir augum, að komið verði hjá, svo sem frekast er unnt, að leigja erlend skip til vöruflutninga og að lestarrúm hinna íslenzku skipa sé notað á sem beztan hátt.

Þál. um síldariðnað á Vestfjörðum. (Samþ. 27. maí 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að láta fram fara athugun á því, hvernig stuðla megi að starfrækslu síldarverksmiðjanna á Ingólfsfirði og Djúpuvík í framtíðinni. Enn fremur verði athugað, hvar heppilegast sé að koma upp síldarverksmiðjum og feitfisksbræðslum annars staðar á Vestfjörðum.

Þál. um hagnýtingu síldaraflans. (Samþ. 27. maí 1960.)

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að beita sér fyrir því, að athugaðir verði til

hlítar möguleikar á að hagnýta síldarafla landsmanna betur en nú er gert og þá einkum með það fyrir augum, að sem mestur hluti síldarinnar verði fluttur út sem fullunnin neyzluvara.

Þál. um tónlistarfræðslu. (Samþ. 27. maí 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að láta undirbúa löggjöf um tónlistarfræðslu, þar sem m. a. séu sett skýr ákvæði um aðild ríkisins að þessari fræðslu, hlutdeild ríkissjóðs í greiðslu kostnaðar við tónlistarskóla og hvaða skilyrði skólar þessir þurfi að uppfylla til að njóta ríkisstyrks.

Þál. um samræmingu símtala og sím-gjalda í umdæmi bæjarsíma Reykjavíkur og Hafnarfjarðar. (Samþ. 27. maí 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að hlutast til um, að samræmd verði símgjöld og fyrirkomulag símtala milli Hafnarfjarðar, Garðahrepps, Bessastaðahrepps, Kópavogs, Seltjarnarneshrepps og Reykjavíkur, sem eru aðilar að bæjarsíma Reykjavíkur og Hafnarfjarðar, þannig að símtöl milli þessara byggðarlaga verði eigi dýrari og með sama fyrirkomulagi og innanbæjarsímtöl.

Þál. um klak- og eldisstöð fyrir lax og silung. (Samþ. 27. maí 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að koma upp klak- og eldisstöð fyrir lax og silung á hentugum stað í landinu, svo fljótt sem við verður komið, á grundvelli laga frá 1957, um lax- og silungsveiði.

Þál. um fiskileit á Breiðafirði. (Samþ. 27. maí 1960.)

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta fram fara rannsókn á humar-, rækju- og smásíldarmagni í Breiðafirði og við Snæfellsnes til að kanna grundvöll fyrir niðursuðuverksmiðju í Stykkishólmi.

Þál. um þjóðháttasögu Íslendinga. (Samþ. 27. maí 1960.)

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að skipa þriggja manna nefnd, er hafi förgöngu um að safna heimildum og láta skrá

þjóðháttasögu Íslendinga, sem gefin verði út af Bókaútgáfu menningarsjóðs og Þjóðvinafélagsins. Í riti þessu skal lýsa svo skilmerkilega sem kostur er þróun íslenzkra þjóðhátta á sem flestum sviðum.

Þál. um dvalarheimili kaupstaðarbarna í heimavistarskólum. (Samþ. 27. maí 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að leita samninga við hlutaðeigandi skólanefndir og sveitarstjórnir um það, að bæjarfélög eigi þess kost að fá til afnota á sumrin heimavistarskóla í sveitum til að hafa þar sumar-dvalar- og námsheimili fyrir kaupstaðarbörn.

Þál. um fullgildingu á alþjóðasamþykkt um afnám nauðungarvinnu. (Samþ. 1. júní 1960.)

Alþingi ályktar að veita ríkisstjórninni heimild til þess fyrir Íslands hönd að fullgilda samþykkt nr. 105 um afnám nauðungarvinnu, sem gerð var á fertugasta þingi Alþjóðavinnuárástofnunarinnar í Genf 25. júní 1957.

Þál. um aukna tæknimenntun. (Samþ. 1. júní 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að láta hið bráðasta fara fram athugun á því, með hverjum hætti hægt væri að auka alls konar tæknikennslu í skólum landsins og að öðru leyti möguleika á því að auka tæknimenntun þjóðarinnar.

Þál. um starfsfræðslu. (Samþ. 1. júní 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að beita sér fyrir því, að starfsfræðsla verði upp tekin í skólum landsins.

Þál. um framkvæmdaáætlun um skógrækt. (Samþ. 1. júní 1960.)

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta fyrir næsta reglulegt Alþingi undir-

búa áætlun um framkvæmdir í skógrækt næstu fimm ár, miðaða við það fjármagn, er ríkisstjórnin telur auðið að verja til skógræktar á þessu tímabili.

Þál. um flugsamgöngur. (Samþ. 1. júní 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að leitast við að fá fullnægjandi upplýsingar um það þegar á þessu ári, hvort De Haveland-Caribou-flugvélar, sem framleiddar hafa verið í Kanada á undanförunum árum, henti Íslendingum til innanlandsflugs betur en aðrar flugvélar, m. a. hvort þær geti orðið til almennari nota og sparað fjármagn í byggingu flugvalla.

Þál. um rannsókn á starfsgrundvelli samstarfsnefnda launþega og vinnuveitenda innan einstakra fyrirtækja. (Samþ. 1. júní 1960.)

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að hefja nú þegar rannsókn á og gera tillögur um, hvort finna megi starfsgrundvöll fyrir samstarfsnefndir launþega og vinnuveitenda innan einstakra fyrirtækja.

Þál. um leit að rækjumiðum fyrir Austurlandi. (Samþ. 1. júní 1960.)

Skorað er á ríkisstjórnina að hlutast til um, að á komandi sumri fari fram leit að rækjumiðum fyrir Austurlandi.

Þál. um framleiðslu á steinsteyptum kerjum til hafnabygginga. (Samþ. 1. júní 1960.)

Alþingi ályktar að fela ríkisstjórninni að láta fram fara athugun á því, hvort eigi sé hagkvæm aðstaða til þess á Akranesi að koma þar á fót framleiðslu steinsteyptra kerja til hafnabygginga víðs vegar um land.

Fréttabættir

Utanríkisviðskipti — Gjaldeyrisstaða — Viðskiptasamningar — Úr skýrslu Efnahagssamvinnustofnunar Evrópu um Ísland — Útgerð og aflabrogð — Landbúnaður — Vaxtakjör — Útlánsvextir banka erlendis — Verðlagsmál — Peningamálin 1959 — Peningamarkaðurinn — Gengisskráning.

Utanríkisviðskipti.

TÖFLUR I—IV, sem fylgja þessum fréttabætti, sýna út- og innflutning undanfarin ár og á þessu ári. Allar tölur í I. töflu eru nú umreiknaðar á nýja gengið. Tölur fyrir allt árið 1958 og 1959 í II. og III. töflu eru á gamla genginu, en aðrar tölur í þessum töflum á nýja genginu.

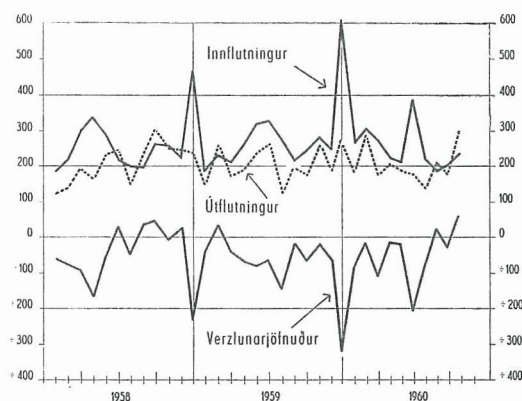
Eins og sjá má í I. töflu, varð vöruskiptajöfnuðurinn til októberloka chagstæður um tæplega 463 millj. kr., en var í fyrra á sama tíma óhagstæður um tæplega 521 millj. kr. Í októbermánuði varð jöfnuðurinn hagstæður um 63,8 millj. kr., en svo hagstæður hefur hann ekki orðið áður í einum einstökum mánuði á því tímabili, sem taflan nær yfir.

Í II. töflu er sýndur útflutningur helztu vöruflokka fyrstu 9 mánuði ársins 1959 og 1960. Hlutfallslega hafa ekki orðið miklar breytingar á samsetningu útflutnings á þessu ári miðað við það, sem var 1959. Útflutningur á ísfiski og síldarlýsi hefur þó aukizt verulega, en hins vegar dregizt mjög saman á fiskmjöli og afurðum úr karfa.

Samkvæmt skýrslum frá Fiskifélagi Íslands voru birgðir útflutningsafurða í lok nóvembermánaðar sl. tæplega 688 millj. kr. Eru það um 100 millj. kr. lægri birgðir en á sama tíma í fyrra, þegar miðað er við núverandi gengi, en ekki tekið tillit til verðfalls þess, sem síðar varð á mjöli og

lýsi. Sé hins vegar tekið tillit til þess, eru birgðirnar nú aðeins um 25 millj. kr. lægri en í nóvemberlok 1959.

Í III. töflu er inn- og útflutningi skipt á lönd, og í IV. töflu er sama skipting í hlutfallstölum. Fyrstu þrjá fjórðunga þessa árs hefur innflutningur aukizt allmikið

Utanríkisviðskipti mánaðarlega í millj. kr.

hlutfallslega frá E.M.A.-löndunum, sé miðað við sama tímabil í fyrra, eða um rúmlega 32% og er nú tæplega $\frac{3}{5}$ hlutar af heildarinnflutningnum. Hins vegar hefur innflutningur frá vöruskiptasvæðinu minnkað. Hann er nú um fjórðungur af heildarinnflutningi til landsins og hefur dregizt saman um tæp 33%. Frá einstökum löndum hefur innflutningur aðallega auk-

I. tafla. Inn- og útflutningur og verzlunarjöfnuður eftir mánuðum
1958—1960 í millj. kr.

	1958			1959			1960		
	Inn- flutn.	Út- flutn.	Verzl- jöfn.	Inn- flutn.	Út- flutn.	Verzl- jöfn.	Inn- flutn.	Út- flutn.	Verzl- jöfn.
Janúar	181,7	120,7	÷ 61,0	185,4	147,8	÷ 37,6	262,6	182,3	÷ 80,3
Febrúar	215,0	135,2	÷ 79,8	227,0	257,4	30,4	302,3	286,3	÷ 16,0
Marz	289,0	194,5	÷ 94,5	209,6	169,8	÷ 39,8	273,1	171,9	÷ 101,2
Apríl	332,6	164,9	÷ 167,7	256,8	187,1	÷ 69,7	222,1	205,7	÷ 16,4
Mai	285,6	231,1	÷ 54,5	317,1	236,0	÷ 81,1	209,1	187,0	÷ 22,1
Júní	214,7	242,9	28,2	326,3	259,3	÷ 67,0	384,3	177,6	÷ 206,7
Júlí	195,4	146,0	÷ 49,4	272,8	127,3	÷ 145,5	218,8	136,9	÷ 81,9
Ágúst	193,3	228,5	35,2	214,8	193,3	÷ 21,5	184,5	209,2	24,7
September	259,0	302,7	43,7	242,6	175,4	÷ 67,2	201,9	175,4	÷ 26,5
Október	253,7	246,9	÷ 6,8	278,5	256,9	÷ 21,6	231,6	295,4	63,8
Nóvember	217,9	242,6	24,7	246,1	184,1	÷ 62,0			
Desember	468,2	237,6	÷ 230,6	602,5	274,2	÷ 328,3			
Samtals	3.106,1	2.493,6	÷ 612,5	3.379,5	2.468,6	÷ 910,9			
Janúar—okt.	2.420,0	2.013,4	÷ 406,6	2.530,9	2.010,3	÷ 520,6	2.490,3	2.027,7	÷ 462,6

Ath. Allar tölur í þessari töflu eru miðaðar við núverandi gengi.

II. tafla. Útflutningur helztu vöruflokka í millj. kr. og hlutfallstölum (%).

	Allt árið				Janúar—september			
	1958		1959		1959		1960	
	millj. kr.	%	millj. kr.	%	millj. kr.	%	millj. kr.	%
Ísfiskur	17,5	1,6	26,4	2,5	18,4	1,0	69,3	4,0
Frystur fiskur	380,2	35,6	414,0	39,1	722,1	41,1	669,9	38,7
Fryst sild	23,0	2,1	14,8	1,4	25,9	1,5	26,8	1,5
Saltfiskur	141,9	13,3	116,8	11,0	211,6	12,1	225,7	13,0
Hrogn, söltuð og fryst	16,6	1,5	21,5	2,0	45,5	2,6	44,8	2,6
Skreið	51,2	4,8	74,6	7,0	117,1	6,7	95,1	5,5
Saltsild	110,1	10,3	98,2	9,3	125,3	7,1	101,2	5,8
Þorskalýsi	32,8	3,1	31,9	3,0	61,8	3,5	36,4	2,1
Sildarlýsi	35,0	3,3	6,1	0,6	8,6	0,5	158,6	9,2
Karfalýsi	13,9	1,3	16,1	1,5	32,0	1,8	8,6	0,5
Hvallýsi	11,8	1,1	5,5	0,5	6,3	0,4	15,2	0,9
Fiskmjöl	66,8	6,2	67,5	6,4	143,7	8,2	33,2	1,9
Sildarmjöl	30,5	2,9	23,8	2,2	30,8	1,8	54,8	3,2
Karfamjöl	39,5	3,7	27,2	2,6	46,2	2,6	35,1	2,0
Ull	7,4	0,7	20,1	1,9	37,6	2,1	19,2	1,1
Gætur og skinn	24,9	2,3	35,3	3,3	31,0	1,8	28,1	1,6
Kindakjöt	26,7	2,5	19,5	1,8	26,1	1,5	19,5	1,2
Aðrar vörur	39,2	3,7	40,0	3,9	65,8	3,7	90,8	5,2
Samtals	1.069,0	100,0	1.059,3	100,0	1.755,8	100,0	1.732,3	100,0

Ath. Miðað er við núverandi gengi í tölum fyrir janúar—sept. 1959 og 1960.

III. tafla. Viðskipti við einstök lönd í millj. kr.

	Innflutningur				Útflutningur			
	Allt árið		Janúar—sept.		Allt árið		Janúar—sept.	
	1958	1959	1959	1960	1958	1959	1959	1960
E.M.A.- og sterling- greiðslusvæðið:								
Danmörk	134,7	124,5	138,3	232,6	24,7	28,4	45,5	55,9
Noregur	36,5	52,6	67,4	122,0	15,1	25,0	48,8	150,7
Svíþjóð	32,9	64,8	104,3	90,7	56,0	83,7	135,5	87,0
Finnland	—	—	—	56,6	—	—	—	46,4
Belgía	16,9	17,9	26,5	26,3	1,6	0,4	0,9	1,5
Bretland	144,3	137,5	214,6	227,6	81,1	90,0	138,8	215,2
Frakkland	4,8	6,6	10,5	10,7	9,2	16,9	32,7	19,4
Grikkland	1,8	1,6	1,5	0,5	11,3	9,0	10,0	13,0
Holland	45,8	59,6	86,1	86,4	19,0	21,3	40,4	46,0
Ítalía	20,8	28,5	38,9	25,4	34,2	20,0	34,1	50,1
Portúgal	0,3	0,4	0,5	0,7	44,0	35,7	83,1	89,4
Spánn	—	10,6	4,1	28,5	—	7,6	—	0,4
V.-Þýzkaland	131,8	155,6	213,8	316,5	112,6	53,7	61,1	75,9
Brezkar nýl. í Afríku . .	0,2	0,7	0,7	2,8	30,3	46,0	77,7	74,6
Önnur E.M.A.-lönd . . .	43,8	47,9	71,6	84,6	31,4	10,7	17,2	14,0
E.M.A.-lönd samtals	614,6	708,8	978,8	1.311,9	470,5	448,4	725,8	939,5
Dollara-greiðslusvæðið:								
Bandaríkin	193,5	243,1	374,7	328,5	133,0	178,9	301,4	248,0
Kanada	2,3	3,0	4,8	3,7	0,0	0,1	—	0,3
Kúba	8,5	9,3	15,0	15,4	7,1	9,6	18,0	16,2
Önnur dollarlönd	2,8	3,7	5,5	13,7	1,3	2,8	4,9	6,1
Dollarasvæðið samtals	207,1	259,1	400,0	361,3	141,4	191,4	324,3	270,6
Vöruskiptalönd:								
Finnland	66,5	60,1	93,5	10,1	35,4	31,3	37,6	5,6
Pólland	32,4	33,6	50,3	45,4	39,8	20,0	31,3	25,9
Rússland	244,5	248,3	373,0	307,9	176,2	193,8	341,5	327,7
Spánn	28,0	14,5	32,1	—	22,6	14,0	32,9	—
Tékkóslóvakía	107,2	81,3	135,4	97,4	73,1	83,8	132,7	50,6
A.-Þýzkaland	64,1	107,9	135,7	75,6	81,7	57,6	108,9	93,1
Brasilía	25,8	20,6	34,1	34,6	16,7	10,2	14,7	11,3
Önnur vöruskiptalönd .	9,7	11,8	19,3	14,6	11,3	8,8	6,1	8,0
Vöruskiptalönd samt.	578,2	578,1	873,4	585,6	456,8	419,5	705,7	522,2
Samtals	1.468,1	1.546,0	2.252,2	2.258,8	1.069,0	1.059,3	1.755,8	1.732,3

Ath. Miðað er við núverandi gengi í tölum fyrir janúar—sept. 1959 og 1960.

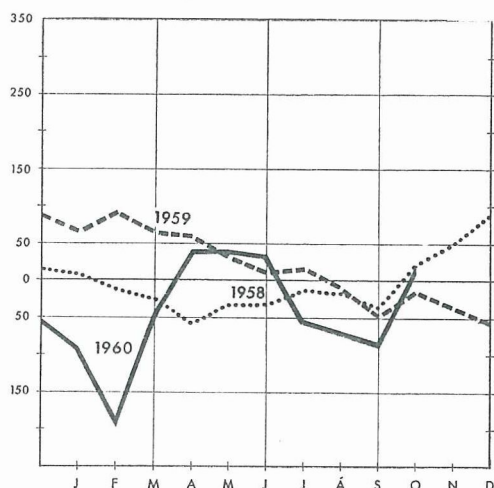
izt frá Danmörku og V.-Þýzkalandi, en minnkað hlutfallslega mest frá A.-Þýzkalandi.

Um útflutninginn gegnir svipuðu máli og með innflutninginn. Hann hefur aukizt til E.M.A.-svæðisins frá því 1959 um rúm 31%, einkum til Noregs og Bretlands, en minnkað til vöruskiptalanda um rúmlega 25%. Útflutningurinn hefur almennt dregizt saman til þeirra, en þó langmest til Tékkóslóvakíu. Nokkur samdráttur hefur einnig orðið á árinu á freðfiskútflutningi til Bandaríkjanna.

Gjaldeyrisstaða bankanna.

Yfirlit um gjaldeyrisstöðu bankanna frá árslokum 1955 til nóvemberloka 1960 er sýnt í V. töflu. Tölurnar fyrir árslok 1955 til janúarloka 1960 eru umreiknaðar úr erlendri mynt í íslenskar krónur á því

Gjaldeyrisstaða bankanna.

gengi. sem gildi fyrir gengisbreytinguna í febrúar 1960, en tölurnar fyrir febrúarlok 1960 og síðar eru umreiknaðar eftir nýja genginu.

Samkvæmt yfirlitinu hefur gjaldeyrisstaðan batnað um 177 millj. kr. frá ársbyrjun 1960 til nóvemberloka, en versnaði

á sama tímabili 1959 um 285 millj. kr. Í janúarmánuði í ár versnaði gjaldeyrisstaðan um 87 millj. kr., og var nettóskuld þá 214 millj. kr. miðað við núverandi gengi (en allar tölur, sem hér eru nefndar, eru miðaðar við það gengi). Síðan fór staðan batnandi fram til aprílloka, en fór svo heldur versnandi yfir sumarmánuðina allt fram í septembermánuð. Í októbermánuði batnaði staðan um rúmar 100 millj. kr. og í nóvember um tæpar 30 millj. kr., og var nettóeign þá 50 millj. kr. Frá janúarlokum til nóvemberloka hefur gjaldeyrisstaðan því batnað um 264 millj. kr. Hin batnandi gjaldeyrisstaða stafar bæði af meiri gjaldeyriskaupum og minni gjald-eyrissölu heldur en 1959.

Viðskiptasamningar.

Pólland. Hinn 1. október sl. var undirritaður viðskiptasamningur milli Póllands og Íslands, og gildir hann frá 1. október 1960 til 30. september 1961, en framlengist sjálfkrafa um eitt ár, ef annar hvor samningsaðila æskir ekki breytinga fyrir 30. september 1961. Í samningnum er gert ráð fyrir, að Pólverjar kaupi héðan freðsild, saltsild, fiskmjöl, lýsi, gærur og garnir, en selji hingað í staðinn kol, vefnaðarvörur, járnvörur, efnavörur, vélar, verkfæri, glervörur, timbur, sykur o. fl.

Ísrael. Hinn 19. október síðastliðinn var gildandi viðskiptasamningur milli Íslands og Ísrael framlengdur óbreyttur um eitt ár frá 1. janúar 1961 að telja.

Tékkóslóvakía. Hinn 16. nóvember síðastliðinn var undirritaður í Prag viðskiptasamningur milli Íslands og Tékkóslóvakíu, og gildir hann í þrjú ár frá 1. september 1960 til 31. ágúst 1963, en vörulistar, sem jafnframt var samið um, gilda í eitt ár frá 1. september 1960 til 31. ágúst 1961.

Í samningnum er gert ráð fyrir, að Tékkar kaupi héðan hraðfryst fiskflök, saltsild og freðsild, fiskmjöl, lýsi, niðursoðnar fiskvörur og ýmsar aðrar vörur, svo sem húðir, garnir, ost, kjöt og ull. Í staðinn selja Tékkar hingað vefnaðarvörur, skó-

V. tafla. Gjaldeyrissaða bankanna.

	Erl. bankar, verðbréf og mynt nettó	Víxlar og aðrar innheimt- ur á útlönd	Skuld við Alþjóða- gjaldeyrissjóðinn	Skuld við Evrópu- sjóðinn	Staða í frjáls- um gjald- eyri samtals	Staða í vöru- skipta- gjald- eyri	Gjald- eyris- staða samtals
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
Árslok 1955	66.031	61.837	—	—	127.868	÷ 19.521	108.347
Árslok 1956	67.518	27.919	—	—	95.437	÷ 33.372	62.065
Árslok 1957	9.989	22.378	—	—	32.367	÷ 17.813	14.554
Mánaðarlok 1958:							
Janúar	23.517	22.332	—	—	45.849	÷ 37.368	8.481
Febrúar	12.156	22.645	—	—	34.801	÷ 48.549	÷ 13.748
Marz	10.756	14.366	—	—	25.122	÷ 49.898	÷ 24.776
Apríl	÷ 14.646	10.915	—	—	÷ 3.731	÷ 54.727	÷ 58.458
Mai	28.793	8.290	—	—	37.083	÷ 72.630	÷ 35.547
Júní	39.766	5.744	—	—	45.510	÷ 80.773	÷ 35.263
Júlí	45.151	15.661	—	—	60.812	÷ 73.441	÷ 12.629
Ágúst	40.214	20.530	—	—	60.744	÷ 81.619	÷ 20.875
September	23.740	17.852	—	—	41.592	÷ 80.559	÷ 38.967
Október	69.373	20.588	—	—	89.961	÷ 66.827	÷ 23.134
Nóvember	77.570	20.921	—	—	98.491	÷ 48.334	÷ 50.757
Desember	100.887	7.293	—	—	108.180	÷ 21.651	÷ 86.529
Mánaðarlok 1959:							
Janúar	85.362	8.552	—	—	93.914	÷ 26.605	÷ 67.309
Febrúar	82.033	9.642	—	—	91.675	÷ 431	÷ 91.244
Marz	64.423	10.482	—	—	74.905	÷ 7.747	÷ 67.158
Apríl	58.949	11.520	—	—	70.469	÷ 11.762	÷ 58.707
Mai	40.871	13.038	—	—	53.909	÷ 19.004	÷ 34.905
Júní	54.165	6.212	—	—	60.377	÷ 46.573	÷ 13.804
Júlí	28.786	11.123	—	—	39.909	÷ 23.954	÷ 15.955
Ágúst	7.167	8.382	—	—	15.549	÷ 24.368	÷ 8.819
September	÷ 19.437	7.760	—	—	÷ 11.677	÷ 35.774	÷ 47.451
Október	÷ 12.954	7.013	—	—	÷ 5.941	÷ 6.094	÷ 12.035
Nóvember	÷ 16.003	10.332	—	—	÷ 5.671	÷ 29.657	÷ 35.328
Desember	÷ 46.389	5.986	—	—	÷ 40.403	÷ 14.031	÷ 54.434
Mánaðarlok 1960:							
Janúar	÷ 70.475	4.747	—	—	÷ 65.728	÷ 25.980	÷ 91.708
Febrúar	÷ 104.628	9.479	÷ 107.281	—	÷ 202.430	11.173	÷ 191.257
Marz	145.934	22.889	÷ 107.815	÷ 190.000	÷ 128.992	87.285	÷ 41.707
Apríl	153.748	50.074	÷ 107.943	÷ 190.000	÷ 94.121	134.756	÷ 40.635
Mai	196.996	62.016	÷ 184.134	÷ 190.000	÷ 115.122	154.654	÷ 39.532
Júní	239.731	88.407	÷ 184.134	÷ 266.000	÷ 121.996	156.860	÷ 34.864
Júlí	190.124	76.345	÷ 184.134	÷ 266.000	÷ 183.665	132.858	÷ 50.807
Ágúst	313.275	41.521	÷ 260.327	÷ 266.000	÷ 171.531	104.376	÷ 67.155
September	321.838	21.470	÷ 260.327	÷ 266.000	÷ 183.019	100.593	÷ 82.426
Október	417.238	23.505	÷ 260.327	÷ 266.000	÷ 85.584	106.880	÷ 21.296
Nóvember	461.459	26.174	÷ 260.327	÷ 266.000	÷ 38.694	88.658	÷ 49.964

Skýringar við V. töflu. Allar tölur í töflunni eru miðaðar við skráð gengi á hverjum tíma, þ. e. tölur frá árslokum 1955 til janúarlöka 1960 eru miðaðar við skráð gengi fyrir gengisbreytinguna í febrúar 1960. Ef umreikna á þær tölur til núverandi gengis, má margfalda þær með 233,7.

1. liður töflunnar sýnir aðstöðu bankanna gagnvart erlendum bönkum, verðbréfaeign, gulleign Seðla-bankans, gullframlag til Alþjóðagjaldeyrissjóðsins, seðla og erlenda mynt.

2. liður sýnir eign bankanna af víxlum og ávisunum, sem greiðast eiga í erlendum gjaldeyri.

3. liður sýnir, hve mikið er búið að nota af yfirdrattarláni hjá Alþjóðagjaldeyrissjóðnum.

4. liður sýnir, hve mikið er búið að nota af lánsheimild hjá Evrópusjóðnum.

5. liður sýnir aðstöðuna í frjálsu gjaldeyri samtals.

6. liður sýnir stöðuna í vöruskiptagjaldeyri.

7. liður sýnir heildargjaldeyrisstöðuna.

fatnað, trjávörur, gler og glervörur, ýmiss konar áhöld og vélar, bíla, járn og stál-vörur, sykur o. fl.

Jafnframt viðskiptasamningnum var undirritaður nýr greiðslusamningur milli landanna, sem gildir til 31. ágúst 1961, en framlengist eftir það sjálfkrafa um eitt ár í senn, sé honum ekki sagt upp með þriggja mánaða fyrirvara.

Úr skýrslu Efnahagssamvinnustofnunar Evrópu um Ísland.

Efnahagssamvinnustofnun Evrópu lætur á hverju ári gera yfirlit yfir ástand og horfur í efnahagsmálum hinna átján meðlimaríkja sinna og Bandaríkjanna og Kanada. Jafnframt lætur hún í ljós álit sitt og bendir á leiðir til úrbóta, þar sem henni sýnist betur mega fara. Skýrsla ársins 1960 um Ísland er nýkomin út, og birtist hér kafli úr henni, þar sem fjallað er um horfur og niðurstöður dregnar. Eins og sjá má, er skýrslan skrifuð í júní í sumar.

„Eftir aðeins fjóra mánuði er ógerlegt að komast að neinni niðurstöðu um það, hvort fyrsta markmiði jafnvægisáðgerða íslensku ríkisstjórnarinnar, því að draga úr umframeftirspurn, hafi verið náð. En öllum einstökum ráðstöfunum áðgerðanna hefur verið hrundið í framkvæmd, eins og ráð var fyrir gert í upphafi, þrátt fyrir töluverða erfiðleika, og eru ráðstafanirnar farnar að hafa tilætluð áhrif á hagkerfið. Góðar horfur eru á því, að hin jákvæðu áhrif áðgerðanna komi fram, þó að vafalaust sé margt í óvissu um framtíðina.

Framkvæmd áðgerðanna verður miklum mun auðveldari, ef framhald verður á hinni hagstæðu veðráttu til landbúnaðar og ef sildarvertíðin, sem hófst um miðjan júní, heppnast vel. Engin þessara ráðstafana ætti að verða til þess að torvelda framleiðsluaukningu í þessum atvinnuvegum. Hins vegar er með áðgerðunum stefnt að því að draga úr útgjöldum til fjárfestingar, og felur það í sér samdrátt húsbýgginga og nýbyggingarframkvæmda. Slík þróun mundi

sennilega ekki leiða til neins atvinnuleysis, vegna þess hve mikil umframeftirspurn hefur verið eftir vinnuafli á Íslandi um árabíl og vegna þess að vinnuafllsskortur hefur verið alvarlegur þrándur í götu hagkvæmrar nýtingar framleiðslugetu. Ef vinnuafll losnaði þannig úr húsbýggingum og öðrum framkvæmdum, eiga aðrir atvinnuvegir auðvelt með að taka við því.

Ráðstafanir þær, sem gerðar voru til jafnvægis, virðast nú þegar hafa haft nokkur áhrif á útgjöld til fjárfestingar, einkum til véla og tækja. Þessar vörur eru nær eingöngu keyptar frá útlöndum og hafa orðið töluvert dýrari eftir gengislækkunina. Þar við bætist, að mjög háir vextir og takmörkun útlána bankanna hljóta að hafa valdið því, að byrjað hafi verið á færri nýjum húsum og framkvæmdum. Stjórnarvöldin nota ekki beinni aðferðir til þess að stjórna einkafjárfestingu, en þau geta og ættu að sjá svo um, að fjárfestingu, sem byggist á fé úr opinberum fjárfestingarsjóðum utan fjárlaga, sé haldið innan hæfilegra takmarka. Auðvitað er einnig mikilvægt að forðast það, að lán til skamms tíma frá erlendum seljendum séu notuð til fjárfestingar.

Áhrif gengislækkunarinnar og afnáms innflutningshafta á utanríkisverzlunina munu valda miklu um, hversu vel áðgerðirnar takast. Um útflutning er það að segja, að ekki er hægt að búast við, að gengislækkunin hafi nein skyndileg áhrif á magn hans. Útflutningur er nær eingöngu fiskur og fiskafurðir, og framleiðslumagn sjávarútvegsins ákvarðast af náttúruskilyrðum, af framleiðslutækjum og af vinnuafli því, sem notað er. Stjórnarvöldin gera ráð fyrir því, að gengislækkunin og aðrar ráðstafanir, sem gerðar hafa verið í sambandi við jafnvægisáætlunina, muni auka hlutfallslega tekjur þeirra, sem starfa í sjávarútvegi. Þannig má búast við, að fjárfesting aukist, vinnuafll dragist frá öðrum atvinnuvegum og framboð útflutningsvara aukist. Um eftirspurn eftir útflutningi er það að segja, að Íslendingar hafa á síðari árum orðið að byggja að verulegu leyti á mörkuðum í Austur-Evrópu. Hins vegar eru ber-

sýnilega miklir markaðir fyrir fisk í Vestur-Evrópu, þar sem eðlilegra mundi vera fyrir Íslendinga að selja, en viðskiptahömlur þær, sem mörg O.E.E.C.-lönd hafa á þessu sviði, og stofnun tveggja viðskiptabandalaga nú nýverið, sem Ísland tekur engan þátt í, spilla sennilega samkeppnis-aðstöðu landsins. Þegar ráð Efnahagssamvinnustofnunarinnar veitti Íslandi yfirdráttarheimild í sambandi við jafnvægis-aðgerðirnar, lagði það til, að „ríkisstjórnir þátttökulandanna legðu fram sinn skerf til þess, að þær mættu vel takast með því að auðvelda, eins og auðið væri, sölu útflutningsvara Íslands á mörkuðum landa sinna“. Til viðbótar því starfi, sem Efnahagssamvinnustofnunin er nú að vinna og stefnir að því að draga úr hömlum á fiskverzlun, en sem ekki er víst að náí skjótum árangri, verður ríkisstjórnin að gera ráðstafanir til að auka sölu íslenskra útflutningsvara.

Auk áhrifa stefnu þjóða í viðskiptamálum er enn hægt að gera mikið til þess að örva sölu íslenskra afurða með auglýsingum og áróðri í neytlöndum og með því að fræða íslenska framleiðendur og útflytjendur um breytingar þær, sem eru að verða á smekk í neytlöndunum.

Íslensk stjórnarvöld búast við, að innflutningur aukist mjög, eftir að hann er gefinn frjáls, vegna þess að úrval gæðaflokka hinna ýmsu vöruflokka hefur verið takmarkað, þó að framboð innfluttra vara hafi verið ríkulegt undanfarin ár. Ef hins vegar ráðstafanir þær, sem gerðar hafa verið á öðrum sviðum, reynast nógu áhrifaríkar til þess að draga úr vexti eftirspurnar, ætti aukning innflutnings að verða takmörkuð og skammvinn. Ef það reynist rétt, ætti viðskiptajöfnuðurinn árið 1960, þótt hann haldi áfram að verða óhagstæður, að verða hagstæðari en árið 1959 og auðvelda þannig gjaldeyrisstöðuna.

Hækkunin á innlendu verðlagi, sem leiddi af gengislækkuninni og breytingunni á skattakerfinu, hlýtur að halda áfram til haustsins 1960, en á það skyldi ekki litið sem merki um eftirspurnarþrýsting eða verðbólgu. Hvort verðlag hættir þá að hækka, fer mjög eftir þróun kaupgjalds.

Í öllu falli er það nauðsynlegt, að ríkisstjórnin sé föst fyrir og láti ekki undan kröfum um forréttindaaðstöðu frá neinum hagsmunahópi, en verkalýðsfélögin og vinnuveitendur fyrir sitt leyti ættu að vera við því búin að taka á sínar herðar sanngjarnan hluta byrðarinnar.

Þetta leiðir oss að djúpstæðari vanda-málum Íslands. Hagkerfið er að mestu leyti háð sjávarútveginum, þar sem framleiðslu-magnið fer að verulegu leyti eftir náttúru-aðstæðum. Geta hinar litlu framleiðsluein-ingar staðið af sér miklar sveiflur í framleiðslu og tekjum frá ári til árs án nokkurrar hjálpar frá stjórnarvöldunum? Reynslan frá Íslandi eins og frá öðrum löndum sýnir, að einhvers konar höggdeyfir er nauðsynlegur til þess að verja útgerðarmenn og sjómenn fyrir afleiðingum verulegra aflasveiflna. En reynslan sýnir einnig, að stjórnarvöldin ættu ekki almennt að taka neinn beinan þátt í því að jafna slíkar tekjusveiflur. Það kynni að leysa vanda-málið fyrir Ísland að mynda jöfnunarsjóð, sem stjórnað væri af fulltrúum sjávarútvegsins, en í hann mundu framleiðendur greiða tillög í tiltölulega hagstæðu árferði, og úr honum væru greiddir styrkir þau ár, sem afli væri lítill.

Nátengt vandamálinu um sveiflur á tekjum útgerðarmanna og fiskimanna er ákvörðun verðs á ferskfiski. Svo virðist sem sveigjanlegra fyrirkomulag en núverandi verðkerfi leyfir mundi stuðla að betri nýtingu aflans.

Ríkisstjórnin ætti nú einkum að beita kröftum sínum að því að framkvæma jafnvægisáætlunina af festu og reyna að ná því takmarki, sem henni er ætlað í fyrstu. Síðan verður að athuga mjög rækilega efnahagsmálin lengra fram í tímann. Frumskilyrði eðlilegrar efnahagsþróunar um lengri tíma er, að hægt sé að hafa nægilega góða stjórn á lánveitingum og peningamagni. Lánsfjárbensla síðustu ára hefur verið afleiðing þess, að viðskiptabankarnir hafa haft frjálsan aðgang að Seðlabankanum. Í framtíðinni ætti að hafa aðra stefnu á þessu sviði til þess að komast hjá nýrri verðbólgu, byggðri á bankalánum, og verið